

16+

У змаганні
за сэрца
чытача
стар. 4

Па літаратурных
гонях
маршам
стар. 10

Манументальны
спадарожнік
беларушчыны
стар. 13

Мары аб вясенняй цішы

Дзяніс Барсукоў «Ранняя вясна ў Полацку», 2021 г.

Ці можна падлічыць і неўзабаве адказаць на пытанне, якую пару года мастакі на працягу стагоддзяў адлюстроўвалі часцей, хаця б што тычыцца выключна жанру пейзажа? Натуральна, гэта немагчыма нават пры вялікім жаданні, аднак у межах адной краіны можна зрабіць спробу аналізу на такую тэму. У любым выпадку вясна, якую нарэшце нам паказвае каляндар, — распаўсюджаны і любімы жывапісцамі сюжэт. Чаканая, багатая на святло і фарбы, яна радуе абуджаннем прыроды і спевамі птушак, якія, што дзіўна, таленавіты мастак здольны перанесці на палатно.

Раннюю вясну, як правіла, творцы паказваюць з частковай альбо поўнай адсутнасцю снегу, халодным небам, на якім яшчэ бачыцца водбліск зімы. Глядач, знаёмячыся з той ці іншай карцінай на гэтую тэму, звычайна адчувае нават халоднае паветра і слоту пад нагамі... Хто насамерэч ведае, якой яна будзе, ранняя вясна ў Беларусі? Адзін з варыянтаў прапаноўвае Дзяніс Барсукоў, які на «Фестывалі пейзажа», што праходзіць у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, прадставіў «Раннюю вясну ў Полацку» (2021). Як бы там ні было, марыць пра такую ясную, ціхую, чыстую пару ніхто і нішто не перашкодзіць.

«ЛіМ»-акцэнт

Юбілей. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў ветэранаў, супрацоўнікаў, спартсменаў і членаў рэспубліканскага дзяржаўна-грамадскага аб'яднання «Добраахвотнае таварыства садзейнічання арміі, авіяцыі і флоту Рэспублікі Беларусь» з 95-годдзем утварэння арганізацыі. «Тсавайхім — БелАСТТ — ДТСААФ заўсёды былі школай мужнасці для маладых пакаленняў. За гэтыя гады абароннае таварыства выхавала мільёны патрыятаў, многія з якіх правілі сябе сапраўднымі героямі на палях баёў Вялікай Айчыннай вайны», — гаворыцца ў віншаванні. Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што сёння найлепшыя традыцыі ветэранаў прадаўжае новае пакаленне работнікаў ДТСААФ: рыхтуе моладзь да службы ва Узброеных Сілах, вучыць любіць і абараняць Радзіму.

Рэфэрэндум. Міжнародныя наглядальнікі падзяліліся з журналістамі меркаваннем аб канстытуцыйных новаўвядзеннях у Беларусі, паведамляе БелТА. Старшыня камітэта па заканадаўстве і мясцовым самакіраванні Бранскай абласной думы Сяргей Курдэнка падкрэсліў: у місіі наглядальнікаў не было мэты вывучыць Канстытуцыю і прапанаваныя змяненні і дапаўненні ў яе. «Наша мэта — убачыць, што электаральная працэдура праводзіцца ў адпаведнасці з дзеючым рэспубліканскім заканадаўствам. І тут мы выканалі сваю місію. Ці будзе прапанаваная рэдакцыя Канстытуцыі ў будучыні, вызначыў сам беларускі народ сваёй яўкай і вынікамі галасавання», — зазначыў Сяргей Курдэнка.

«Вельмі важны момант — наша агульная гістарычная памяць і патрыятызм, якія цяпер уводзяцца ў Канстытуцыю Беларусі, — падкрэсліў часова выконваючы абавязкі па кіраўніцтве дэпартаментам унутранай палітыкі Бранскай вобласці Андрэй Казорын. — Мы братэрская дзяржава, і нас закранула Вялікая Айчынная вайна. Зраўнема, выхаванне патрыятызму ў нашай моладзі — адзін з асноўных элементаў. Гэта важна ў любой дзяржаве сучаснага свету».

Гісторыя. «Сёння гістарычная памяць беларусаў падвяргаецца атакам і разнастайным фальсіфікацыям. Прычым апаненты дзейнічаюць на перспектыву, спрабуюць дэзарыентаваць грамадзян, распаўсюджаюцца шмат фэйкаў. І мы, вядома, павінны прапрацоўваць падыходы, вызначаць сваю тактыку для ўмацавання бачання гістарычнага мінулага не толькі ў нас у краіне, але і за мяжой», — зазначыў кіраўнік Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Ігар Сяргееў падчас пасаджэння Рэспубліканскага савета па гістарычнай палітыцы.

Дзень пісьменства. Нацыянальны арганізацыйны камітэт па падрыхтоўцы і правядзенні XXIX Дня беларускага пісьменства, які сёлета пройдзе ў Добрушы 4 верасня, створаны пастановай Савета Міністраў ад 22 лютага 2022 года. Дакумент апублікаваны на Нацыянальным прававым інтэрнэт-партале, паведамляе БелТА. Старшынёй аргкамітэта назначаны намеснік прэм'ер-міністра Ігар Пётрышэнка, яго намеснікамі — міністр інфармацыі Уладзімір Пярцёў і старшыня Гомельскага аблвыканкама Іван Кручко. Усяго ў складзе аргкамітэта 17 чалавек. Святочныя мерапрыемствы будуць фінансавана за кошт прадулжэжых на гэтыя мэты сродкаў Гомельскага аблвыканкама, Добрушскага райвыканкама, рэспубліканскіх органаў дзяржкіравання, іншых зацікаўленых.

Выстаўкі. У Музеі беларускага кнігадрукавання працуе выстаўка «Для Коласа і Купалы сусвету бясконцага мала», прысвечаная юбілеям класікаў і прымеркаваная да Міжнароднага дня роднай мовы. Лейтматыў экспазіцыі — не проста чарговы раз нагадаць наведвальнікам пра лёсы, творчасць і ролю класікаў беларускай літаратуры XX ст., але і паказаць, як у сучаснай сацыякультурнай прасторы ўшанавана памяць заснавальнікаў сучаснай беларускай літаратуры. На выстаўцы прадстаўлены прыжыццёвыя выданні і перавыданні твораў, рукапісы, мастацкая і навуковая літаратура пра класікаў, графічныя творы, паштоўкі, буклеты, сувеніры і іншыя прадметы з фондаў Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка. Экспазіцыю дапаўняюць відэазапісы беларускіх выканаўцаў песень на словы Я. Коласа і Я. Купалы.

Конкурсы. У Беларусі падвялі вынікі конкурсу «Лепшая паштовая марка Рэспублікі Беларусь 2021 года», паведамлі БелТА ў прэс-службе Міністэрства сувязі і інфарматызацыі. У конкурсе, які праводзіўся з 18 студзеня да 18 лютага ў рэжыме анлайн-галасавання, бралі ўдзел 8982 чалавекі. Па выніках інтэрнэт-галасавання найлепшым прызыраны паштовы блок «Каложскі абраз Божай Маці» — 3188 галасоў. У Мінскай дадалі, што сёлета ў сакавіку адзначаецца 30-годдзе беларускай паштовай маркі. За гэты перыяд уведзена ў абарончы больш як 1450 мастацкіх марак і яшчэ больш маркіраваных канвертаў. «Выпуск кожнай паштовай мініяцюры — гэта адначасова карпатлівая і даследчая праца і, вядома, творчасць. І можна з упэўненасцю сказаць, што паштовыя выпускі складаюцца ў яркі, дынамічны летапіс Беларусі. Нездарма даўно стаў крылатым трыпны выраз «Паштовая марка — гэта візітка краіны», — падкрэсліў у прэс-службе.

Агляд афіцыйных падзей ад Раісы МАРЧУК

віншаванні

Паважаныя супрацоўнікі і ветэраны газеты «Літаратура і мастацтва»!

Ад імя Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь прыміце шчырыя віншаванні з 90-годдзем з дня першага выпуску газеты «Літаратура і мастацтва».

Ваша выданне — гэта своеасаблівы летапіс айчыннага літаратурнага працэсу. Тут пачыналі свой шлях многія вядомыя аўтары, друкаваліся творы беларускіх класікаў, стваралася школа крытыкі.

Сёння «Літаратура і мастацтва» задае каштоўнасны стандарты, у поўнай меры спрыяе фарміраванню высокіх маральных якасцей і пачуцця патрыятызму ў грамадзян, выхаванню гонару за нацыянальную культуру.

Усё гэта стала магчымым дзякуючы прафесійнаму і творчаму калектыву, які працуе зладжана і з высокай самааддачай, адказна і беражліва ставіцца да Слова.

Асабліваю падзяку хачу адрасаваць тым, хто рыхтаваў першыя выпускі газеты, прысвячаў ёй свае сілы і энергію, добрасумленнай працай заклаў надзейны падмурак для сучасных дасягненняў.

Упэўнена, што і ў далейшым газета «Літаратура і мастацтва» будзе дапамагаць маладым талентам заяўляць пра сябе, застаюцца пляюкай для абмеркавання актуальных тэм, а таксама зробіць свой унёсак у рэалізацыю дзяржаўнай інфармацыйнай палітыкі.

Жадаю вам творчых поспехаў, яркіх публікацый, зацікаўленых чытачоў і самабытных аўтараў, росквіту і новых дзядзінняў. Моцнага здароўя, поспеху і дабрабыту.

Старшыня Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь
Наталля КАЧАНОВА

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

«Папяровы бусел». Разбіраючы «палёты»...

Падведзены вынікі II Рэспубліканскага гумарыстычнага конкурсу «Папяровы бусел», які ладзіла Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі.

На конкурс паступіла звыш 500 твораў, а да работы журы далучыліся журналісты, педагогі, пісьменнікі Гомельскага, Прадзвінскага і Магілёўскага аддзяленняў СПБ. Чаго чакалі ад канкурсантаў? Безумоўна, арыгінальнасці сюжэтаў, бліскучага гумару і надзвеннасці.

Сама папулярная тэма дасланых твораў — сямейныя разлады, дыеты і інтэрнэт. Асноўнымі героямі гумарыстычных твораў, акрамя людзей, выступалі каларытныя фальклорныя персанажы: хітраватыя і пяшчотныя каты, шумныя, нахабныя куры і пеўнікі, брудныя ва ўчынках і знешнім выглядзе свінні. Выкарыстанне зооарфізмаў адлюстравала самабытнасць этнакультуры, умацніла эмацыянальна-ацэначны характарыстыкі людзей.

Цікава, што, нягледзячы на высокі ўзровень урбанізацыі ў нашай

Зінаіда Дудзюк.

краіне, амаль ува ўсіх творах дзеянне адбываецца ў вёсцы, а галоўнымі героямі — сельскія жыхары са сваімі сямейна-бытавымі праблемамі. І зноў-такі большасць аўтараў абавіралася на яскавы фальклор, гісторыі сваіх бабурь і дзядуль, кампілявала вершы і байкі беларускіх класікаў.

Цяжка было прыняць рашэнне ў намінацыі «Проза». Шчыра кажучы, журы чакала гісторыі з дынамічным сюжэтам, выкарыстаннем гульнявога патэнцыялу шматзначнасці лексікі, але часам аўтары паглыблялі чытача ў нейкае закучанае

Шаноўныя сябры!

Прыміце шчырыя віншаванні з 90-годдзем з дня выхаду першага нумара газеты «Літаратура і мастацтва». Дзевяць дзесяцігоддзяў таму з'явілася выданне, без якога сёння нельга ўявіць інтэлектуальнае жыццё Беларусі. Газета творчай інтэлігенцыі на ўсім працягу свайго існавання ўражвала сапраўдным вадаспадам імёнаў, твораў, з'яў, адкрыццяў на ніве беларушчыны.

«ЛіМу» заўсёды ўдавалася быць рупліўцам і захавальнікам традыцый і разам з тым адкрываць новыя імёны. Сваёй агульнабеларускай вядомасцю мноства літаратараў, дзеячаў культуры і мастацтва абавязаны яскраў сённяшняму юбілею.

Газета была і застаецца правядоўчым інфармацыйнай палітыкі, у аснове якой — інтэлігентнасць, тонкі густ і разуменне запатрабаванай свайго чытача. Упэўнены, што і надалей такое гарманічнае спалучэнне будзе захавана лімаўцамі.

Сардэчна жадаю калектыву рэдакцыі, чытачам газеты «Літаратура і мастацтва» здароўя і шчасця, невычэрпнай творчай энергіі, плёну ў працы на карысць Айчыны.

Міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь
Уладзімір ПЯРЦОЎ

дзеянне, нязначныя дэталі расейвалі ўвагу і напружанае чаканне чагосьці незвычайнага заканчалася стрыманай усмешкай — эфект як пасля доўгага серыяла. Таму арганізатары вырашылі ўзнагародзіць усіх фіналістаў конкурсу ў намінацыі «Проза» раўназначнымі дыпломамі.

Лаўрэатамі ў гэтай намінацыі сталі Наталія Бушук, Кацярына Залеская, Анастасія Матвіенка, Галіна Пярун і Сяргей Сухарукаў. Сярод байкапісцаў найлепшай названа Валіцкіна Драбышэўская, 2-е месца заняў Дзмітрый Вінаградцаў, 3-е — Віктар Сабалеўскі.

У намінацыі «Гумарыстычныя вершы» абсалютны лідар — Валіцкіна Бабко-Аляшквіч, 2-е месца — у Генрыху Тарасевіча, 3-е заняў Расціслаў Бензарук.

Святлане Сцепанчук уручылі спецыяльную грамаду конкурсу «За ярае раскрыццё тэмы сувязі пакаленняў у гумарыстычных творах».

Галоўны прыз — дыплом пераможцы і статуэтка «Папяровы бусел—2021» за свае пароды атрымала Зінаіда Дудзюк.

Таццяна ДЗЕМЦОВІЧ,
фота аўтара

праекты

Стратэгія абнаўлення

У Беларусі завяршыўся прыём работ на рэспубліканскі літаратурны стартап LitUP, арганізаваны Міністэрствам інфармацыі. Мэты праекта — пошук, падтрымка і прасоўванне новых перспектывных беларускіх аўтараў і свежых ініцыятыў. Прапанаваны свае работы ў намінацыях «Паэзія», «Проза», «Дзіцячая літаратура», «Літаратура для падлеткаў» і «Нон-фікшн» маглі як аўтары-пачаткоўцы, так і знакамцы.

Упершыню конкурс прайшоў летась і быў прымеркаваны да XXVIII Мінскай кніжнай выстаўкі-кірмашы. Па яго выніках выданыя кнігі Кацярыны Залескай «Чароўныя сны Зузачкі», «Зузачка супраць вірусаў», Людмілы Адзіноўскай «Мая комплексная сястра», Іны Зарэцкай «Я буду ратавальнікам». Да выдання таксама рыхтуецца кніга маладога беларускага аўтара Дар'я Нейжмак.

— Як чытач і выдавец я адчуваў пэўную нацягжанаць падчас правядзення першага конкурсу летась. Адна справа, напрыклад, — конкурс паэзіі, але ўсім іншая — конкурс, па выніках якога выдаюцца кнігі, — адзначыў на прэс-канферэнцыі, прысвечанай праекту, дырэктар выдавецтва «Мастацкая літаратура» Аляксей Бадак. — Упэўнены, любой літаратуры патрэбны

абнаўленне, свежая кроў, новыя аўтары. Акрамя таго, сёння мы павінны думаць аб тым, як кнігу не толькі напісаць і выдаць, але і прадаць. Дзеля гэтага трэба вывучаць і ўласны кніжны рынак, і рынак суседзяў.

У адрозненне ад іншых конкурсаў, члены журы — гэта не літаратары або крытыкі, а кіраўнікі вядучых айчынных дзяржаўных выдавецтваў. На іх думку, адна з асноўных праблем беларускага літаратурнага працэсу — адсутнасць якаснай літаратуры для падлеткаў. Сярод іншых на конкурс LitUP асабліва чакалі творы менавіта такой тэматыкі. Чакаецца, што найлепшыя стартап-праекты прэзентуюць 26 сакавіка на XXIX Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы.

— Самае галоўнае, каб па выніках конкурсу нашы чытачы ўбачылі новыя сучасныя творы, новых аўтараў. Важна, каб яны прапаноўвалі твораў апошніх, якія не толькі б давалі магчымасць пазнаёміцца з тэндэнцыямі сучаснай беларускай літаратуры, але і выхоўвалі кожнага з нас. Бо ўсе мы выраслі на класічнай беларускай, рускай, сусветнай літаратуры, якая вычыла нас даbru, імкненню да свабоды, адным словам, хрысціянскім каштоўнасцям, — падкрэсліў начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Уладзімір Андрэевіч.

Юўенія ШЫЦЬКА

прэзентацыі

Адказы на галоўныя пытанні

Кнігу пра вядомага паралімпійца, грамадскага дзеяча Аляксея Талая, якая атрымала назву «Нязломны», прэзентавалі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Выданне падрыхтавана Выдавецкім домам «Звязда» пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі.

Аляксей Талай — матывацыйны спікер, рэкардсмен свету і Еўропы па плаванні, член Канстытуцыйнай камісіі, бізнесмен і бацька чатырох дзяцей. У 16 гадоў ён падарваўся на міне, якая ляжала ў зямлі з часоў Вялікай Айчыннай вайны. Страціў рукі і ногі, але гэта не перашкодзіла здзейсніць свае мары і дасягнуць поспеху. Журналіст газеты «Звязда» і аўтар кнігі Валерыя Сцяцко правяла з Аляксеем Талаем і людзьмі, якія падтрымлівалі яго на жыццёвым шляху, некалькі месяцаў. У выніку атрымалася новая форма біяграфіі: пра свой лёс расказвае не сам герой, а блізкія яму людзі.

— Калі сарод журналістаў заходзіць размова пра Аляксея, усе пачынаюць пытацца: «Як у яго гэта атрымліваецца?» Я вырашыла адказаць на гэтае пытанне, але спытаць не ў самога Аляксея, а ў тых, хто побач з ім: бацькоў, брата, жонкі, доктара, які выратаваў яму жыццё. І знайшла адказ — сакрэт менавіта ў тым, што побач з ім знаходзіцца гэтыя выдатныя людзі, якія вераць у яго і вельмі

Фота Кастуся Дробова.

Валерыя Сцяцко і Аляксей Талай.

любяць, — адзначыла на прэзентацыі Валерыя Сцяцко.

Падчас сустрэчы госці пачулі самыя важныя радкі кнігі. Іх зачытвалі мастацкі кіраўнік Маладзёжнага тэатра эстрады Уладзіслава Арццоўкоўска, кіраўнікі рэспубліканскага грамадскага аб'яднання «Патрыёты Беларусі» Сяргей Рачкоўскі, Ганна Харута, Мікалай Зарубіцкі... Завіталі на вачар і вядомыя артысты — вакалістка Маладзёжнага тэатра эстрады Гюнеш, заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Жанет, аўтар-выканаўца Цімур Прахін, актрыса, спявачка, арганізатар дабрачынных праектаў Аляксандра Гайдук, арт-група «Беларусь» (кіраўнік — Валерыя Шмат).

— У працэсе работы над выданнем мы шмат што зразумелі пра сябе. Уся наша сям'я атрымала каштоўны жыццёвы вопыт, калі пераадолявала ўсе цяжкасці, якія на нас зваліся. Далей было шмат перамог і грандыёзных здзяйсненняў, але ўспамінаюцца першыя, самыя важныя крокі. Вядома, прыходзілі думкі, што я вінаваты ў тым, што спакойнае жыццё нашай сям'і парушылася. Але я павінен быў, думаючы ў першую чаргу аб сваіх блізкіх, рабіць гэтыя першыя крокі ў новую рэальнасць у новым целе. І самае галоўнае — у мяне атрымалася. Сёння я рады таму, што са мной адбываецца, — адзначыў герой кнігі Аляксей Талай.

Яўгенія ШЫЦЬКА

прэс-канферэнцыя

Слова і кніга ў сучасным грамадстве

У нашай краіне вельмі многа робіцца дзяржавай, творчымі людзьмі, акадэмічнымі супрацоўнікамі для развіцця беларускай мовы і пашырэння яе ў грамадстве. Гэта адзначылі падчас прэс-канферэнцыі «Мова і кніга ў сучасным беларускім грамадстве», якая адбылася ў Доме прэсы напярэдадні Міжнароднага дня роднай мовы.

Дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы, доктар філалагічных навук, прафесар Іван Саверчанка адзначыў, што беларуская літаратурная мова пастаянна пашыраецца ў сферах навукі, культуры, адукацыі, і дзяржава на сістэмным узроўні падтрымлівае тэндэнцыю.

— Радуе, што не толькі прадстаўнікі гуманітарнай навукі — гісторыкі, культуролагі, філолагі, філосафы — выпускаюць свае манаграфіі на беларускай мове, але і навукоўцы, якія працуюць у галінах медыцыны, біялагічных

і тэхнічных навук, матэматыкі. Шмат хто чытае свае курсы па-беларуску ў вышэйшых навучальных установах. Цешыць і тое, што большасць мастацкіх твораў друкуецца на беларускай мове, — падкрэсліў Іван Васільевіч.

Інстытут мовазнаўства забяспечвае краіну рознага віду слоўнікамі. На беларускай мове рыхтуюцца таксама школьныя падручнікі для беларускамоўных школ і класаў, навуковая праграма. Акрамя гэтага, выдаецца шмат дадатковай літаратуры, часопісаў. Мае месца вялікая сістэмная праца навукоўцаў, педагогаў, дзяржавы. Адзначыў Іван Саверчанка і працу па падтрыманні і развіцці беларускай мовы ў сферы культуры. Гэта ў тым ліку і сотні бібліятэк, дзе арганізуюцца прэзентацыі кнігі і розныя мерапрыемствы ў сувязі з юбілеямі пісьменнікаў.

— У Год гістарычнай памяці НАН плануе выпусціць серыю навукова-папулярных кніг па гісторыі Беларусі. Нас чакае створэнне парцала пра помнікі пісьменнасці. Акрамя

гэтага, у перыяд інфарматызацыі важна ствараць сайты, прысвечаныя беларускім класікам, каб наша культурная спадчына была даступна ўсяму свету, — падзяліўся планами на будучыню Іван Васільевіч.

Між тым падчас прэс-канферэнцыі ўпершыню былі агучаны вынікі сацыялагічнага даследавання «Мова і кніга ў сучасным беларускім грамадстве». Даследчыкі адзначылі, што большасць беларусаў свабодна размаўляе і чытае на беларускай мове. Тэндэнцыя чытання кнігі сярод беларусаў не губляе свае пазіцыі.

Кнігачытанне як сімвал адукаванасці і культурнасці ў Беларусі застаецца, гэтыя пазіцыі непахісныя. Тое, што мы бачым па выніках даследавання, — сучасны дзягыз адносна некаторых культурных працэсаў, што адбываюцца ў Беларусі, — падсумаваў намеснік дырэктара па навуковай рабоце Інстытута сацыялогіі Нацыянальнай акадэміі навук Дзмітрый Бязюк.

Дзьяна КАЗІМІРЧЫК

памяць

Любіў свой край

Адам Мальдзіс... 3 дзяцінства чула гэтае імя ад настаўнікаў, знаходзіла на старонках раённай газеты, бачыла фотаздымкі на выстаўцы ў бібліятэцы. Аднак найбольш цесна з асобай навукоўца атрымалася пазнаёміцца ва ўніверсітэце.

Выкладчык па літаратуры прапанаваў стварыць праекты па навуковай і літаратурнай спадчыне малой радзімы. Адам Мальдзіс — першае прозвішча, якое задалася. Пасля пачаўся рупны пошук інфармацыі. Інтэрнэт, энцыклапедычныя звесткі, публікацыі ў газетках і часопісах дапамаглі стаць на крок бліжэй да жыццявага і творчага шляху нашага земляка.

Пранікнёны чалавек, які аддаў любіў свой край, таленавіты навуковец, нястомны працаўнік, адданы вернік каталіцкага касцёла — усе гэтыя азначэнні характарызуюць Адама Мальдзіса. Яго імпульс маглі пазайздросціць многія. Энергія і творчы запал віравалі, ніводнага дня, ніводнай хвіліны Адам Воспівіч не правёў марна. Ён быў частым госцем Астравецкай раённай бібліятэкі. Заўсёды чаканым. Яго жыццё — адданае служэнне народу, сваёй краіне, а ўклад у развіццё беларускай гісторыі, культуры і літаратуры цяжка пераацаніць.

Адыход у лепшы свет Адама Мальдзіса — вялікая страта, але памяць аб ім жыве ў яго добрых справах.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

да ведама

Моўная палітра

Летаць у Беларусі выдана 1228 назваў кніг і брашур на беларускай мове. А па звестках Нацыянальнай кніжнай палаты Беларусі, у 2021 годзе ўсяго ў краіне пабачыла свет 9055 назваў кніг і брашур.

Калі гаварыць аб праэнтных судносінах, то ў моўнай палітры ў мінулым годзе (а выхадзілі яшчэ кнігі на англійскай, нямецкай і іншых мовах; па адной — на італьянскай, румынскай, галандскай, карэйскай, украінскай, чэшскай і іншых мовах) кнігі на беларускай складалі 13,6 працэнта. Па тыражы — 16 працэнтаў. Дарэчы, у параўнанні з 2020-м агульны тыраж айчынных кніг і брашур вырас на 12,9 працэнта, па назвах — на 17,4 працэнта.

Кнігі на беларускай мове найболей актыўна выпускалі выдавецтвы «Беларуская Энцыклапедыя імя Петруса Броўкі», «Мастацкая літаратура», «Народная асвета», Выдавецкі дом «Звязда», Выдавецкі дом «Беларуская навука», Нацыянальны інстытут адукацыі, «Аверсэв», «Чатыры чвэрці».

Сяргей ШЫЧКО

«ЛіМ»-люстэрка

На «Беларусьфільме» распачалі здымкі беларуска-расійскай навагодняй камедыі з працоўнай назвай «Аліўе». Як паведамляецца на сайце кінастудыі, пастаноўкай займаюцца беларускі рэжысёр Ігар Чацверыкоў і малады расійскі пастаноўшчык Андрэй Нікіфарав. Галоўныя ролі ў камедыі выканаюць вядучыя расійскія акцёры Сяргей Шакураў, Ірына Пегавя і Станіслаў Дужнікаў. У акцёрскі склад увойдуць і выпускнікі Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. «У нас усё як па Тургеневу: бацькі і дзеці, — заўважае народны артыст Расіі Сяргей Шакураў. — І праз 100 гадоў, і праз 200 гадоў праблемы і пытанні будуць актуальныя. «Аліўе» — сямейная карціна. Хочацца, каб бацькі пасадзілі дзяцей і паглядзелі яе разам. І, можа, убачылі б сабе і задумаліся: а можа, не трэба так робіць? Але я не хачу нікога вучыць. Мая задача простая: зрабіць вартую работу».

П'ярэма спектакля «Карэніна» прайшла ў Дзелавым і культурным комплексе Пасольства Беларусі ў Расіі. Пастаноўка маладога расійскага рэжысёра Таццяны Самбук была прадстаўлена тэатральным праектам «ТрыТфармаТ», які ўзначалівае беларуская актрыса Вера Палякова-Макей. Гэта ўжо трэцяя сумесная работа Таццяны Самбук з мінскай групай: да гэтага былі «Тры сястры» і «Князьёна Мэры». «Гэта сучасная Карэніна, спектакль пра нас сённяшніх. Пра тое, наколькі крохкі свет, які мы ствараем з іншым чалавекам, дзе з'яўляюцца дзеці, і разбураць гэта можа ў адно імгненне. Я спыткінуся, але потым выпраўлюся, часам думаюем мы, але падзеі разгортваюцца так, што зваротнай дарогі няма. І крохкі сасуд сям'і разбіваецца. Гэта спектакль пра сямейныя каштоўнасці», — адзначае Вера Палякова-Макей.

Адкрыты фестываль творчасці замежных студэнтаў «Дружба народаў» прайшоў у Беларусі-Расійскім універсітэце Магілёва. На базе БРУ ён праводзіцца штогод з 2008 года. Сёлетні творчы форум доўжыўся два дні. У фестывалі ўдзельнічалі студэнты з Туркменістана, Егіпта, Нігерыі, Узбекістана, КНР, Шры-Ланкі, Індыі ды іншых краін свету. У першы дзень адбылося ўрачыстае адкрыццё фестывалю, а таксама конкурсная частка. У другі студэнты выступілі на гала-канцэрце, а пасля прайшло ўзнагароджанне пераможцаў, інфармуе «СБ. Беларусь сегодня».

Канцэрт «Францыя: паэзія і музыка» заслужанага калектыву Дзяржаўнага камернага аркестра Рэспублікі Беларусь пройдзе ў Белдзяржфілармоніі 10 сакавіка. Дыржор — заслужаны артыст Расіі Яўген Бушкоў. Салісты — Руслан Турунтаеў (скрыпка, Казахстан) і Марына Рамейка (арган, Беларусь). У праграме — творы Альбера Руселя, Франсіса Пуленка, Эрнеста Шасона, Клода Дэбюсі, Жака Ібера і Жоржа Біза, паведамляюць арганізатары.

Цэнтр імя Усевалада Меерхольда аб'ядналі з маскоўскім тэатрам «Школа драматычнага мастацтва», інфармуе «ИТАР-ТАСС». Цэнтр уяўляе сабой пляцоўку для незалежных тэатральных кампаній і рэзідэнцый (рэжысёраў, акцёраў, мастакоў). У ім праходзіць спектаклі, міждyscyплінарныя пастаноўкі, дыскусіі, кіна- і тэлездымкі, фестывалі. Адным з асноўных напрамкаў дзейнасці цэнтру з'яўляецца захаванне і развіццё спадчыны Усевалада Меерхольда, творчае асэнсаванне яго метаду «ўмоўнага тэатра». Ва ўстанове размешчаны вялікая зала-трансформер, «Зялёнае фая» (прастора для прэзентацый і дыскусій), «Чорная зала» для паказу камерных пастановак, «Белая зала» на 30 чалавек для майстар-класаў і рэпетыцый, грымёрныя і адміністрацыйныя памяшканні, кафэ. У кастрычніку мінулага года паведамлялася аб з'яўленні ў цэнтры яшчэ адной пляцоўкі.

Французская кінаакадэмія прысудзіла прэміі «Сезар» за найлепшыя работы 2021 года. Карціна «Страчаныя ілюзіі» наводле аднайменнага рамана Анар дэ Бальзака атрымала сем статуэтак «Сезар» — найвышэйшай кінематаграфічнай узнагароды Францыі. На цырымоніі гэтая работа рэжысёра Ксаўе Джалалі прызнана найлепшым французскім фільмам 2021 года. Кінастужка, галоўныя ролі ў якой выканалі Бенджамэн Вуазен, Ксаўе Далан, Венсан Лакост і Сесіль дэ Франс, стала адной з найбольш паспяховых у пракаце. Эскранізацыя абудзіла цікавасць французцаў да рамана Бальзака. Продажы кнігі пасля выхаду фільма на экраны выраслі ў 25 разоў. Найлепшай актрысай прызнана Валерыя Лемерсье, якая сыграла галоўную ролю ва ўласнай поўнамэтражнай стужцы «Алін», прысвечанай унікальнай кар'еры Селін Дзіён. Найлепшым акцёрам стаў Бенуа Мажымель за работу ў карціне Эманюэль Берко «Пры яго жыцці».

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКА

Алесь БАДАК:

«Галоўнае — напоўніць цікавым зместам...»

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» было створана паўстагоддзя таму. Яно стала спадкаемцам традыцый рэдакцыі мастацкай і дзіцячай літаратуры выдавецтва «Беларусь». Гэта быў час, калі інтэлектуальны і эстэтычны ўзровень развіцця грамадства патрабаваў выхаду вялікай колькасці мастацкай літаратуры розных напрамкаў і жанраў. Пра тое, якія змены адбыліся ў рабоце «Мастацкай літаратуры» за апошнія гады і чым кіруюцца супрацоўнікі ў прыняцці таго ці іншага рашэння, распавядае дырэктар Алесь Бадак.

— Выдавецтва святкуе 50-гадовы юбілей. Як на працягу паўстагоддзя змянялася яго канцэпцыя?

— Твар выдавецтва — яго кнігі, а кнігі — люстэрка часу. Таму змены найперш звязаны са зменамі ў літаратуры, у якую прыходзяць новыя пакаленні аўтараў са сваімі тэмамі, імкненнем прыўнесці нешта новае, адметнае. І гэта цудоўна: кожная літаратура развіваецца менавіта праз пошук, абнаўленне. Таму, як нельга двойчы ўвайсці ў адну раку, так нельга, каб сёння ў нас з'явіўся яшчэ адзін Купала ці Колас альбо Мележ, Караткевіч. Гэта не значыць, што сённяшняя літаратура горшая, чым была стагоддзе альбо паўстагоддзя таму. Ні ў якім разе! Але яна іншая. Танк таксама не стаў Купалам, Панчанка не стаў, Куляшоў не стаў. Але яны сталі самімі сабой — класікамі беларускай літаратуры, кожны са сваім непаўторным голасам. Як, несумненна, стануць класікамі некаторыя з тых аўтараў, хто сёння актыўна працуе. І наша задача — падтрымліваць, прапагандаваць тое лепшае, што ў беларускай літаратуры з'яўляецца. І мне здаецца, так было заўсёды — і дваццаць, і пяцьдзесят гадоў назад.

— Ці праводзяцца ў выдавецтве маркетынжавыя даследаванні кніжнага рынку з тым, каб планаваць пэўныя практы, і як далёка ў будучыню яны сягаюць?

— Можна сказаць, што гэта наша штодзённая праца. Вось і нядаўна мы разаслалі па бібліятэках чарговую апытанку з просьбай напісаць, творах якіх беларускіх пісьменнікаў нашы бібліятэкі хацелі б папоўніць свае фонды. Ужо атрымліваем адказы, якія, безумоўна, будуць улічывацца пры фарміраванні і плана наступнага года, і больш аддаленых перспектыву, паколькі за канкрэтнымі імёнамі — цэлыя літаратурныя жанры, кірунку. І калі мы бачым, напрыклад, што сёння не проста запатрабаваны, але і мае пэўны дэфіцыт сярэд чытачоў жанр падлеткавай літаратуры, больш актыўна шукаем аўтараў, якія ў ім працуюць, імкнёмся даведацца, хто з іх пачаў работу над новым творам, а хто, можа, і завяршае.

— Раней у «Мастацкай літаратуры» больш выдавалася менавіта мастацкіх твораў. А што найбольш папулярна цяпер і з чым, на вашу думку, гэта звязана?

— Колькі існуе наша выдавецтва, заўсёды самай запатрабаванай была дзіцячая літаратура, якая ў свой час на беларускай мове выходзіла тыражамі

Фота Кастуся Дробова.

і 40 000, і 80 000 экзэмпляраў. Сёння тыражы, зразумела, значна меншыя, але яны выдзяляюцца сярод усіх астатніх жанраў. І дзякуй Богу, бо, калі дзеці чытаюць, калі бацькі чытаюць кнігі сваім малечам, гэта напайнае сэрца кожнага выдаўца вялікім аптымізмам. Другой па папулярнасці ідзе дарослая проза — класічная, сучасная. Але адразу агаваруся: сёння заваяваць чытацкае сэрца новым раманам ці апавесцю нашмат складаней, чым гэта было тыя ж пяцьдзесят гадоў назад. Кніжны рынак перанасычаны, чытач вельмі пераборлівы, тым больш што і кнігі зараз каштуюць не так і танна. Таму, канешне, прозы цяпер выдаецца менш. І яшчэ менш — паэзіі. Хоць менавіта выдаць не праблема. Праблема — прадаць, каб свечасова разлічыцца з друкарняй, заплаціць падаткі. Мы гатовы з кожным аўтарам хоць штодзённа абмяркоўваць, якім чынам прадаць яго кнігу, — абы гэта было на карысць і нам, і яму. Горш, калі аўтар забывае дарогу ў выдавецтва, як толькі яго кніга выходзіць з друку, — і забывае да таго часу, пакуль не з'яўляецца жаданне выдаць новую. А папярэдняя так і ляжыць на складзе.

На жаль, паэзія сёння для выдавецтва не самы прыбытковы жанр, але гэта не значыць, што ў нас няма харошых паэтаў. І мы вельмі ўдзячныя, што дзяржава ў фінансавым плане вельмі істотна падтрымлівае ў тым ліку і іх творчасць. Так, неўзабаве здадзім у друк кнігу выбраных вершаў Мікалая Насмеснікава, якому сёлета спаўняецца 60 гадоў. Цікавы паэт, які, магчыма, з-за сваёй прыроднай сціпласці нашмат выдаваўся ў той час, калі вяршыню літаратурынага Алімпа штурмавалі яго равеснікі. Таму, відаць, для многіх, асабліва маладзёжных чытачоў, яго імя не вельмі вядома. Але той, хто возьме ў рукі яго выбранае, калі гэта сапраўдны аматар паэзіі, я ўпэўнены, не расчаруецца.

— Як змянялася жыццё ў выдавецтве, калі пад яго дахам апынуліся часопісы?

— Часопісы дазваляюць больш пільна сачыць за літаратурным працэсам, шукаць і адкрываць новыя імёны. Часопісы — гэта магчымаць апрабачы літаратурныя творы на чытачу, магчымаць правярць іх запатрабаванасць,

якая пасля падказвае: выдаваць асобнай кнігай ці не. Да таго ж часопісы — праз крытычныя, літаратурна-навучныя артыкулы і агляды — гэта своеасаблівы кампас для чытача ў свеце літаратуры, што для нас таксама немалаважна.

Адным словам, клопатаў дадалося, але яны таго вартыя.

— У выдавецтве былі папулярнымі серыі «Першая кніга паэта» і «Першая кніга празаіка». Ці ёсць планы яе аднавіць? Калі не, то чаму?

— У савецкі час «Мастацкая літаратура» была фактычна адзіным выдавецтвам, якое спецыялізавалася на выпуску сучаснай беларускай літаратуры. І маладыя аўтары неслі рукапісы сваіх першых кніг менавіта ў яго, чакаючы ў чарзе на выданне і два, і тры гады. Сёння выдавецтваў шмат, многія маладыя аўтары нецярплівыя, самі сабе рэдактары. Для іх лайк у якой-небудзь сацыяльнай сетцы пад твораў значыць куды больш, чым слова прафесійнага рэдактара. Таму грыв «Першая кніга» і для аўтара, і для чытача сёння крыху страціў сваю актуальнасць, прыцягальнасць. Але некалькі гадоў таму мы прыдумалі іншую серыю — «Час ХХІ».

...Твар выдавецтва — яго кнігі, а кнігі — люстэрка часу. Таму змены найперш звязаны са зменамі ў літаратуры, у якую прыходзяць новыя пакаленні аўтараў са сваімі тэмамі, імкненнем прыўнесці нешта новае, адметнае. І гэта цудоўна: кожная літаратура развіваецца менавіта праз пошук, абнаўленне. Таму, як нельга двойчы ўвайсці ў адну раку, так нельга, каб сёння ў нас з'явіўся яшчэ адзін Купала ці Колас альбо Мележ, Караткевіч. Гэта не значыць, што сённяшняя літаратура горшая, чым была стагоддзе альбо паўстагоддзя таму. Ні ў якім разе! Але яна іншая.

...Твар выдавецтва — яго кнігі, а кнігі — люстэрка часу. Таму змены найперш звязаны са зменамі ў літаратуры, у якую прыходзяць новыя пакаленні аўтараў са сваімі тэмамі, імкненнем прыўнесці нешта новае, адметнае. І гэта цудоўна: кожная літаратура развіваецца менавіта праз пошук, абнаўленне. Таму, як нельга двойчы ўвайсці ў адну раку, так нельга, каб сёння ў нас з'явіўся яшчэ адзін Купала ці Колас альбо Мележ, Караткевіч. Гэта не значыць, што сённяшняя літаратура горшая, чым была стагоддзе альбо паўстагоддзя таму. Ні ў якім разе! Але яна іншая.

З намёкам, што гэта творы маладых аўтараў дваццаць першага стагоддзя. У ёй выйшлі кнігі прозы Станіслава Умец і Маргарыты Латышкевіч.

Спадзяюся, кагосьці з маладых у гэтай серыі прадставілі і ў наступным годзе.

А ўвогуле, улічваючы, што пры нас цяпер выдаецца часопіс «Маладосць», новых аўтараў мы імкнёмся падтрымліваць як мага больш.

— Кожны кіраўнік прыўносіў нешта новае ў работу выдавецтва. Як змянілася, хаця б у нечым, яго дзейнасць, калі вы, Алесь Мікалаевіч, сталі дырэктарам установы?

— Мне здаецца, што гэтае пытанне больш правільна было б задаваць не мне, каб адказ быў больш аб'ектыўны. А з таго, што, магчыма, заўважыў чытач, магу хіба назваць некалькі серый, якія я прыдумаў: «100 вершаў», «Бібліятэка выбраных твораў», «100 пытанняў пра Беларусь», «Паэзія класікаў», «Люстэрка лёсу». Але прыдумаць — яшчэ толькі чвэрць справы, галоўнае — напоўніць цікавым зместам і рэалізаваць. А гэта праца ўсяго калектыву і, безумоўна, аўтараў.

— Як удаецца вам, творцу, паэту, адначасова кіраваць такой магутнай арганізацыяй? Адпаведная работа вымагае зусім не тых якасцей, што паэзія...

— Выдаўцы — асабліва катэгорыя людзей. Тут фактычна не бывае асоб выпадковых, якія прыходзяць на працу толькі дзеля таго, каб неяк дакацацца канца працоўнага дня альбо выхадных. Гэта людзі, які любяць кнігу, да таго ж у большасці натурны творчыя. Творчыя сваім мысленнем, стаўленнем да працы: маю на ўвазе не толькі пісьменнікаў, якія ў нас працуюць. Калі ёсць такія калектывы, то і кіраваць значна прасцей. Ну, і ўсё мае працоўнае жыццё звязана з выданнем, праўда, раней гэта былі часопісы: «Бяроза», «Маладосць», «Нёман», «Польмя». І тут, і там — праца з аўтарамі, планаванне, клопат пра тыражы, рэкламу... Таму калі ты на працы, то пра ўласную паэзію думаць не выпадае. Дый часта не толькі на працы. Можа, таму і пішу вельмі мала. Хоць, шчыра кажучы, ніколі асабліва не хацела напісаць шмат. Збор твораў у дваццаць тамоў — Божа барані!

— Апошнім часам усё часцей гучаць меркаванні, што ў нас няма сур'ёзнай літаратурнай крытыкі. Маўляў, альбо яна абразлівае, альбо кампліментарная. А якім, на вашу думку, павінен быць ідэальны крытычны водгук на кнігу, каб яе купілі?

— Кожны крытычны водгук, артыкул у той ці іншай ступені суб'ектыўны. І ступень гэтая прама прапарцыянальная таму, наколькі думкі, выкладзеныя крытыкам, супадаюць з думкамі іншых спецыялістаў у гэтай галіне. І я, як чытач, у тым ліку любячы аўтар, пра каго ўласна і піша крытык, гэта цудоўна разумею. Таму магу пададжацца з крытыкам, магу ў думках з ім дыскаутаваць. Але мяне раздражняе непрафесіяналізм у крытыцы — як кампліментарнай, так і абразлівай. Калі ж заўвагі слухныя, калі артыкул сур'ёзны, глыбокі, а не, прабачце, выпендрыванне, сцёб, то чаго абражацца? Менавіта сур'ёзны, цікавы, арыгінальны артыкул і дапамагае кнізе хутчэй знаходзіць свайго пакупніка. Праўда, пры гэтым кніга ўсё ж такі павінна быць цікавай і арыгінальнай, інакш ніякі крытычны артыкул ці водгук не дапаможа.

Гутарыла Аліса БРАТКА

Беларуская муза Маякоўскага

Што патрэбна паэту? Што натхняе яго на творчасць? Безумоўна, першым згадваецца каханне. Падчас адной з паездак у Беларусь, а дакладней у Гомель, Уладзімір Маякоўскі чытаў паэму «Воблака ў штанах» («Облако в штанах»). Прататыпам Марыі ў гэтай паэме, па адной з версій, была мастачка і скульптар Марыя Дзянісава. Але па іншых меркаваннях — наша суайчынніца Соф'я Сяргееўна Шамардзіна. Безумоўна, гэтыя і іншыя жанчыны мелі пэўны ўплыў на жыццё Маякоўскага. Але праўдай будзе і тое, што пасля з'яўлення Лілі Брык ад гэтага ўплыву маля што засталася. Згадаем хаця б момант знаёмства паэта і яго галоўнай музы.

Маякоўскі сустракаўся з сястрой Лілі — Эльзай. І менавіта Эльза прывяла яго ў дом Брыкаў. Маякоўскі чытаў паэму «Воблака ў штанах». І зусім неістотна, хто быў прататыпам Марыі, бо напрыканцы выступлення паэт запрасіў дазволу ў Лілі прысвяціць паэму ёй.

Па ўспамінах Лілі Брык, на яе пытанне, як ён мог напісаць паэму адной жанчынэ, а прысвяціць — іншай, Маякоўскі адказаў, што падчас напісання заляцаўся да некалькіх дзяўчат, у тым ліку і да Марыі Дзянісавай, і да Соф'і Шамардзіной, таму вобраз гераніні збіральны. Паэма нікому з жанчын абяцана не была, таму аўтар чысты перад сабою, прысвяціўшы гэты твор Лілі.

Аднак вернемся да Соф'і Шамардзіной. Соф'я нарадзілася ў 1894 годзе ў Нясвіжы. Яе бацька Сяргей Іванавіч Шамардзін паходзіў з сібірскіх татар, але ў партыйнай анкеце Соф'я пазначала сябе як беларуску.

На пачатку XX стагоддзя сям'я Шамардзіных пераехала ў Мінск. У 1913 годзе, скончыўшы Мінскую жаночую гімназію, Соф'я выправілася на вучобу ў Санкт-Пецярбург на Бястужаўскія курсы, якім дагэтуль быў нададзены статус вышэйшай навучальнай установы.

У Санкт-Пецярбургу, паводле просьбы бацькоў Шамардзіной, ёй дапамагаў адаптавацца літаратурны крытык і журналіст Карней Чукоўскі (так-так, той самы), якога бацькі ведалі з папярэдніх прыездаў да сябра — хірурга Ц. Шабада (магчымы прататып «Доктара Айбаліта»). Восенню 1913 года Шамардзіна пазнаёмілася з Уладзімірам Маякоўскім. Завязалася раман.

Па ўспамінах Соф'і, некай яны з Маякоўскім вярталіся з канцэрта. Неба было хмурнае. Толькі вярнуўшы раптам з'яўлялася зорка. І непасрэдна ў гэты момант пачаў складацца верш. Маякоўскі трымаў руку Соф'і ў сваёй кішэні і казаў аб зорках. Так пачыналася стварэнне верша «Паслухайце» («Послушайте»).

Паслухайце!

А, калі зоркі запальваюць — значыць — гэта камусьці патрэбна? Значыць — каб былі яны, жадае нечае сэрца? Значыць — хтосьці іх лічыць пярлінамі, кроплямі срэбра?

І цяжка, у завяхаў паўдзённага пылу, імкнецца наўпрост да Бога, боячыся спазніцца, плача

і рукі жылістыя цалуе яму, моліць — каб зорка абавязкова магла з'явіцца! — клянецца — не перажыць гэтую бяззорную муку!

Ды гаворыць камусьці: «Што, зараз нармальна? Страх не бярэ? Так?!»

А пасля ходзіць трывожны, але спакойны знаворку. Паслухайце!

А, калі зоркі запальваюць — значыць — гэта камусьці патрэбна? Значыць — мо неабходна, каб кожны вечар над стрэхамі гарэла хаця б адна зорка?!

(Пераклад з рускай аўтара)

Сябры і сваякі Соф'і былі незадаволены яе стасункамі з паэтам. Пайшлі ўсялякія чуткі. І ў тым жа

Соф'я Шамардзіна.

1913 годзе Соф'я зрабіла аборт, нібыта былі звесткі пра тое, што Маякоўскі хворы на сіфіліс (гэтыя чуткі потым не пацвердзіліся). Раман скончыўся. Аднак Маякоўскі і Соф'я засталіся сябрамі.

На пачатку 1914 года, пасля непрацяглага знаходжання ў Мінску, Соф'я выправілася з групай футурыстаў з канцэртамі на поўдзень Расійскай імперыі, дзе ў яе завязалася раман з Ігарам Севяраніным.

Калі пачалася Першая сусветная вайна, Соф'я Шамардзіна кінула вучобу і накіравалася сястрой міласэрнасці на фронт, дзе трапіла ў ваенны шпіталь пад Люблінам. У пачатку 1917 года нарадзіла сына, які памёр узімку таго ж года. Пасля Лютаўскай рэвалюцыі вярнулася ў Мінск, працавала ў штабе гарадской міліцыі пад кіраўніцтвам Міхаіла Фрунзэ.

Служба ў міліцыі не пакідала шмат вольнага часу. Аднак Соф'я была частым госцем на сходах групы мінскіх паэтаў пад назвай «Марсельскія матросы», дзе звычайна чыталі вершы Маякоўскага.

У канцы лета 1917 года пераехала ў Цюмень, дзе працавала ў земстве, а таксама ў мясцовай кааперацыі. У 1919 годзе ўступіла ў РКП(б), пасля чаго пэўны час працавала ў калегіі Надзвычайнай камісіі ў Табольску. У 1920 годзе Шамардзіну перавялі на партыйную работу ў Краснаярск. Пасля заканчэння савецка-польскай вайны жанчына вярнулася ў Мінск, дзе па-ранейшаму жылі яе маці, брат з сястрой і пляменніца.

Займала пасаду ў Народным камісарыяце асветы, Народным камісарыяце юстыцыі, аддзеле па рабоце сярод жанчын пры ЦК КП(б)Б (жаночы аддзел, сакавік—жнівень 1921). Знаходзячыся на гэтай пасадзе, выступала за бытавую роўнасць мужчыны і жанчыны, грамадзянскі шлюб, лёгкія разводы, аборт. У сваіх выступленнях заяўляла, што галоўнай задачай жанчыны зараз з'яўляецца служэнне грамадству.

У адпаведнасці з гэтым, з наркамам ваенных і ўнутраных спраў Язэпам Адамовічам жыла без афармлення шлюбу. Ва ўспамінах Соф'і малое ідэялічнае карціну, адзначае, што розніца ў культурна-адукацыйным узроўні не перашкаджала адносінам, а, наадварот, збліжала пару, бо яны дапамагалі адно аднаму.

Неўзабаве Соф'я стала памочнікам пракурора. У 1922 годзе паступіла на завочнае аддзяленне 1-га Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта. У 1925 годзе заняла пасаду старшыні Галоўпалітасветы — структуры ў складзе Наркамсветы БССР, якая адказвала за камуністычнае выхаванне рабочых. Была сябрам нарады жанадзела ЦК КП(б)Б. У 1926 годзе абрана сябрам Мінскага гарадскога савета.

Цікавы эпізод: у 1926 годзе Шамардзіна адмяніла рашэнне цэнзара аб забароне купальнік «Тутэйшых!» Хоць і кароткі час, але ж «Тутэйшыя» жылі на сцэне БДТ-1. Займалася С. Шамардзіна таксама і ўшанаваннем памяці Максіма Багдановіча (гл. «Чырвоны сейбіт» № 13, 1927 г.).

Стасункі (цяпер ужо сяброўскія) Маякоўскага і Шамардзіной працягваліся, яна старалася дапамагчы па меры сваіх магчымасцей былым каханым, у тым ліку і Маякоўскаму. Падчас прыездаў у Мінск Маякоўскі бываў у Соф'і. Па ўспамінах П. І. Лавута (арганізатара гастрольных паездак, у тым ліку турне У. У. Маякоўскага 1926—1930 гг.): «Первейшае дело, — сказаў Маякоўскі, — навести друзей — Шамардзіну с мужем». На сустрэчы, пра якую распяваў П. І. Лавут, Шамардзіна чытала Маякоўскаму вершы беларускіх паэтаў, пачала вучыць яго беларускай мове.

Адметны эпізод аднаго з візітаў. Спацатку мужа, Язэпа Адамовіча, не было дома. Калі ён прыйшоў, Маякоўскі крыху збытаньжыўся і спытаў шэптам, ці можна называць яе на «ты». Гаспадыня расмяялася і адразу расказала пра гэта мужу.

Разам з Шамардзіной Маякоўскі наведваў выстаўку беларускай кнігі, арганізаваную Бельдзяржвыдатам.

Кар'ера Соф'і развівалася. У 1927 годзе яе абралі сябрам Усебеларускага з'езда саветаў ад Магілёўскай акругі.

У 1927 годзе Язэпа Адамовіча прызначылі сябрам Прэзідыума Вышэйшага савета народнай гаспадаркі СССР, таму Соф'я Шамардзіна з ім пераехала ў Маскву. У Маскве займала пасаду ў ЦК Усеаюзнага прафесійнага з'езда работнікаў мастацтваў, дзякуючы чаму ўвайшла ў кола тагачаснай савецкай эліты.

У гэты час Маякоўскі пазнаёміў Соф'ю з Ліліяй Брык. Незвычайная сям'я Маякоўскага-Брыкаў не тое што не абурыла — нават не здзівіла Соф'ю.

Шамардзіна актыўна дапамагала Маякоўскаму ў арганізацыі выстаўкі, прысвечанай 20-годдзю творчай дзейнасці паэта. Нягледзячы на свой высокі статус, выконвала тэхнічную працу: клеіла вялізныя аркушы паперы, прыладжвала фотаздымкі, прыкідвала подпісы... А яшчэ арганізавала калектыўнае хадайніцтва аб узнагароджанні Маякоўскага ордэнам.

У 1932 годзе разам з Адамовічам (калі яго кар'ера пачала развальвацца) пераехала ў Варашылаў, на будоўлю цукровага завода. Пасля ў 1934 годзе — у Петрапаўлаўск-Камчацкі, куды Адамовіча прызначылі начальнікам рыбапрамысловыя арганізацыі. Тут Шамардзіна займала пасаду загадчыка аддзела кіруючых партыйных органаў абкама.

22 красавіка 1937 года, пасля публічных абвінавачванняў у сувязях з трацкістамі, Язэп Адамовіч застрэліўся. У лістападзе таго ж года Соф'ю Шамардзіну арыштавалі. Паводле пастановы асобай нарады пры НКУС СССР ад 22 снежня 1937 года, Соф'я Шамардзіна была асуджана на 10 гадоў працоўных лагераў за «контррэвалюцыйную дзейнасць». Тэрмін адбывала ў паўночных лагерах Архангельскай вобласці. Праз два гады пасля вызвалення арыштавана супрацоўнікамі Куйбышаўскага раённага аддзела УМДБ па Маскоўскай вобласці, змешчана ў Бутырскую турму. У маі 1949 года прыгаворана да спецпасялення ў горадзе Ігарка Краснаярскага краю, дзе ішло будаўніцтва Транспалярнай чыгуначнай магістралі.

15 ліпеня 1955 года Ваенная калегія Вярхоўнага суда СССР адмяніла абедзве пастановы асобых нарад у адносінах да Соф'і Шамардзіной, кримінальныя справы былі спынены прыз адсутнасць саставу злачынства.

Шамардзіна актыўна дапамагала Маякоўскаму ў арганізацыі выстаўкі, прысвечанай 20-годдзю творчай дзейнасці паэта. Нягледзячы на свой высокі статус, выконвала тэхнічную працу: клеіла вялізныя аркушы паперы, прыладжвала фотаздымкі, прыкідвала подпісы... А яшчэ арганізавала калектыўнае хадайніцтва аб узнагароджанні Маякоўскага ордэнам.

Пасля вызвалення атрымала невялікі пакой у камунальнай кватэры ў Маскве. Не так даўно рэабілітаваная сама, у 1964 годзе піша ліст да паэта-акадэміка Пятра Глебкі. Але не патрабуе нічога для сябе, а просіць, каб той паспрыяў аднаўленню і захаванню памяці пра Язэпа Адамовіча, Аляксандра Чарвякова і Мікалая Галадзёда, якія загінулі падчас рэпрэсій.

Апошнія гады, па пратэкцыі Лілі Брык, атрымала месца ў пансіянаце ў Перадзелкіне, дзе памерла ў 1980 годзе. Там жа, у Перадзелкіне, і пахавана на пасялковых могілках.

Засталіся ўспаміны Соф'і Шамардзіной пра Язэпа Адамовіча, Янку Купалу, Уладзіміра Маякоўскага. Больш грунтоўную інфармацыю можна знайсці ў кнізе Аляксандра Гужалоўскага «Сексуальная рэвалюцыя ў Савецкай Беларусі. 1917—1929» і, безумоўна, у аповесці самой Соф'і Шамардзіной «Футурыстычнае юнацтва» («Футуристическая юность») (гл. кн. «Імя гэтай тэме любоў» («Имя этой теме любовь»)).

Яўген СКІБСКІ

Планета ластавак і анёл з храма нявіннасці

Адзін з найбольш вядомых беларускіх дзіцячых пісьмennisкаў, якія цалкам прысвяцілі сваю творчасць юным чытачам, — Міхась Зарэмба. Калі іншыя празаікі і паэты для юнай аўдыторыі пісалі («а іншыя і сёння пішучы») як бы па сумяшчальніцтве з «дарослай» літаратурай, то ён у гэтым знайшоў сваё прызвание. Працуючы доўгі час у рэдакцыі газеты «Піянер Беларусі», пасля перайменаванай у «Раніцу», а таксама ў выдавецтве «Юнацтва», Міхась Мікалаевіч добра ведаў жыццё хлопчыкаў і дзяўчынак, якое праўдзіва і адлюстравана ў сваіх творах.

Найлепшае з напісанага ім (зьяны яшчэ яго, на жаль, быў нядоўгі — усяго 61 год) па сёння не страціла мастацкіх вартасцей. У гэтым упэўніваецца і знаёмчыся з кнігай «Дзень магнітнай буры», якая пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь».

Адкрываецца яна аднайменнай апавесцю, у цэнтры якой, як і ў «Рыжак ластаўцы», што з'яўляецца яе працягам, няпросты лёс «трынаццацігадовай Веры Ластаўкі з вёскі Луг». Таму ён і пакрыжачы, бо выхоўваецца дзяўчынка ў сям'і, у якой нелады. Бацька даўно спіўся. Малодшы брацік Паўлік ці не з-за гэтай згубнай яго прыхільнасці нарадзіўся хворы, адстае ў фізічным і разумовым развіцці. Яшчэ адзін — Сяргей — зблытаўся з бласлаў кампаніяй, у якой і мясцовы хлапец Сенька Абабурка, мяншчак якога Боўдзіла сама гаворыць за сябе, і «гарадскія блатнякі» Кекс і Пепс, якім у вёсцы ўсё сыходзіць з рук, бо бацькі іх нейкія начальнікі.

Верына маці Кацярына Іванаўна — жанчына сумленна і працавітая, б'ецца як тая рыбіна аб лёд. Шукае выйсце са складанай сітуацыі, у якой апынулася сям'я, і ніяк не можа знайсці. Шукае яго і Вера. Па-свойму, па-дзіцячы, хоць у яе паводзінах няма таго, на што і не кожны дарослы здатны. Не па гадах сур'ёзная і разважлівая, яна, кажучы цяперашнімі паняццямі, асоба дзейная і актыўная.

Плынь падзей у апавесці — плынь самога жыцця. А яно, як вядома, такое, што ў ім бываюць і прылівы, і адлівы. А часам нешта непрадбачанае ўносіць рэзкія змены. Пасля гэтага чаго заўгодна можна чакаць. У творы навідавоку два такія моманты. Найперш пажар, які ледзь не каштаваў Веры жыцця. Другі — выходны ад першага. Апынуўшыся ў стане клінічнай смерці, дзяўчынка трапляе на Планету ластавак.

Элементы фантастыкі, удала выкарыстаныя пісьмennisкам, не проста напаяняюць апавед інтрыгай, а надаюць дзеянню займальнасць. Ёсць магчымасць задумацца, наколькі ў Сусвеце (менавіта ў Сусвеце, а не толькі ў свеце) усё павязана. І як шмат ёсць таго, пра існаванне чаго мы не здагадаемся. Падобны падыход Міхасю Зарэмбе спатрэбіўся для таго, каб галоўная героіня твора, а разам з ёю і чытачы ўсвядомілі: як у нашым існаванні ўсё складана, так адначасова і... проста. Адно з выйсцяў у тым, каб жывучы самому, памятаць і пра тых, хто жыў да цябе. Тады асабліва, больш глыбокі сэнс. Вера Ластаўка, напактаўшы ў нябеснай высі святых Ры і Лю, пазнае ў іх памерлых дзядулю Рыгора і бабулю Люсю. Сваім з'яўленнем, а пасля і размовай з унучкай яны як бы працягваюць тую нябачную ніць, якая звязвае жывое і вечнае. Гэта і надае моцы чалавечаму існаванню.

Такі сюжэтны паварот у апавесці стаў выйгрышным, засведчыўшы, наколькі ўдала Міхась Зарэмба апрабаваў мастацкі прыём, што дазволіў яму паспяхова пашырыць свае творчыя магчымасці. Аднак поспеху ён дасягаў і ідучы традыцыйным шляхам. Як у падборцы літаратурных персанажаў, так і сітуацый, у якія яны трапляюць. Ды важна не толькі што сказаць, а як. Каб ужо знаёмае прыўнесла штосьці новае, а герояў твора выпісаць так, каб яны, пры пэўнай знешняй падобнасці на іншых, запаміналіся. Гэта пацвердзіла апавесць «Здань у храме святой наіўнасці».

Героі яе — малады журналіст Віктар і студэнтка інстытута замежных моў Святлана. Выпадковая сустрэча на танца, сумеснае вяртанне з іх. Пасля праводзіны Сяргеем дзяўчыны да інтэрната, дзе яна жыве. Бадай, па яе просьбе. Як быццам нічога новага. Усё адбываецца так, як у дзясятках, а то і сотнях падобных ці блізкіх да гэтага выпадкаў. Звычайна і тое, што паступова абодвух іх цягне адно да аднаго. Выпадковае знаёмства перарастае ў сяброўства. Як і звычайна тое, што абодва не адразу разбіраюцца ў сваё пачуццё. Не могуць зразумець, ці гэта праўдзёнае звычайнае сімптамі, ці каханне.

Тым не менш, калі можна так сказаць, прыцэнка Віктара і Святланы адбываецца. І няпросты. Прычына — паводзіны Віктара. Паколькі апавед вядзецца ад першай асобы, добра відаць, як ён сам спрабуе разабрацца ў сабе. Дакладней, адбываецца самакапанне. А ўсё з-за таго, што ў дзяўчынах у многім расчараваўся. Аднак гэта не вынікі ўласнага вопыту. У асноўным начуўшыся (а аднойчы стаў і сведкам) аб амурных прыгодах Роміка, з якім разам здымае пакой.

Рэўнасць працягла нават там, дзе ніякіх падстаў для гэтага няма. Адсюль і яго душэўныя пакуты: «Чысццоля, анёл з храма святой нявіннасці... Вось твая фатальная супярэчнасць. На словах ты такі правільны, праўдалюбівы, чулы, а на самай справе? Ці не звычайны ты сябелюб, эгаіст, які прыкрываецца словамі аб вернасці, чысціні, святасці?» Не разумее, а хутчэй не хоча зразумець, што з-за сваёй падазронасці зайшоў у тупік. Святлана больш адкрытая і катэгарычная: «Ці не здаецца табе, што ты хочаш бачыць уяўнае замест яўнага?» Высвятленне ўзаемаадносін працягваецца. А завяршаецца ўсё тым, да чаго ішло. Віктар і Святлана жэняцца. Завяршэнне твора магло б падацца сентыментальным, але Міхась Зарэмба так праўдзіва пранік у характары персанажаў, што іншага не магло і быць. Важна і тое, што ён удаля расставіў псіхалагічныя моманты. Віктар — хоць

і апавадальнік, але на фоне яго паводзін, разваг Святлана не губляецца. Яна не збоку, а таксама ў цэнтры аўтарскіх разваг, бо, як бы там ні было, Віктар ужо не можа жыць без яе.

Ад першай асобы вядзецца апавед і ў творы «...І мы засмяліся, або Восем урокаў з жыцця шасцікласніка Андрэя Кухты». Галоўны герой — шасцікласнік. Ён расказвае пра тое, што адбылося з ім пасля таго, як яго нечакана выбралі старшынёй атрада імя Віці Сітніцы, юнага героя-разведчыка ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Кандыдатура Андрэя варта таго. Як выдатніка, яго заўсёды ставілі ў прыклад. Калі што ў аднакласнікаў і выклікала здзіўленне, дык тое, што ён нічым, апроч вучобы, не цікавіўся. Затое іншых мог пакрытыкаваць за бяздзейнасць, ледзь ні ўказаваў, што і як трэба рабіць. Але з гэтым звывілся. Правільней, ставілася да Кухты па прычыне: што з яго возьмеш. І раптам не вытрымалі. Калі іншым умееш даказаць, то і ўласным прыкладам падмацуй, чаго варта. Андрэю Кухту нічога не заставалася, як брацца за справу. Пасля гэтага яго стала не пазнаць. Апавесць чытаецца з інтарсам. З розным даводзіцца сутыкацца герою-апавадальніку, але ён з гонарам выходзіць з самых розных сітуацый — дзе кур'ёзных, а дзе сур'ёзных, смешных і не вельмі. Аднак усё пададзена вельмі праўдзіва.

Плэнна працаваў Міхась Зарэмба і ў «малым жанры», у чым пераконваюць апавяданні, змешчаныя ў кнізе «Дзень магнітнай буры». У трох з чатырох таксама асэнсоўваюцца пэўныя моманты з жыцця школьнікаў. Аднак не толькі іх вучоба.

Элементы фантастыкі, удала выкарыстаныя пісьмennisкам, не проста напаяняюць апавед інтрыгай, а надаюць дзеянню займальнасць. Ёсць магчымасць задумацца, наколькі ў Сусвеце (менавіта ў Сусвеце, а не толькі ў свеце) усё павязана. І як шмат ёсць таго, пра існаванне чаго мы не здагадаемся. Падобны падыход Міхасю Зарэмбе спатрэбіўся для таго, каб галоўная героіня твора, а разам з ёю і чытачы ўсвядомілі: як у нашым існаванні ўсё складана, так адначасова і... проста.

«Пралескі» — светлы лірычны апавед пра першае каханне. Шмат пра гэта напісана, а чытаеш твор — і ўсё ўспрымаеш па-новаму. Не сумняваюся, што многія і з дарослых прыгадаюць штосьці падобнае са свайго жыцця. Што ў такім разе казаць пра саміх дзяцей! Колькі хлапчукоў у дзень нараджэння аднакласніцы, якая падабаецца яму, думаюць, як яе лепш павіншаваць! Рома, паколькі Люся нарадзілася вясной, нарываў ёй кветка. Не паспеў уручыць, як пад вечкам сваёй парты знайшоў запіску: «Р + Л = К». Яму, сціпламу і сарамліваму, пасля гэтага стала зусім не па сабе. Ды Люся аказалася смялейшай. Прызвалася, што і ёй таку запіску падасунулі. Пасля гэтага асмаялы Рома пры ўсіх падарыў ёй пралескі.

Вершыца, што, працягваючы гэтае апавяданне, абавязкова знойдзецца юны Рамэа, які таксама не пабіцца павіншаваць сваю Джульету. А можа, і сама яна, як Люся, надаць яму смеласці. Апавяданне ж «На святанні» выкліка іншыя

думкі. Шмат для каго стане ўрокам таго, як паводзіць сябе ў сітуацыях, калі нечага просіць, а табе гэтым не хочацца дзяліцца.

Сітуацыя з тых часоў, калі вучняў у школу яшчэ не падвозілі, і з невялікіх вёсак яны хадзілі за некалькі кіламетраў. Пазней пры некаторых школах з'явілася пакой, што выкарыстоўвалася як інтэрнат. Зімой у іх згаджаліся жыць не ўдсе. Звычайна дзяўчыны. Хлопцы ж і тады, «калі ночы сталі такімі цёмнымі і доўгімі і што ні дзень завіруха», пастаянна пераадольвалі наблізкі шлях у два канцы. Так выраслі і сям'ера з гэтага апавядання «...дамовіліся хадзіць у школу ўсю зіму. Яны — не дзяўчыныкі, ім няма чаго баяцца злосных сцюжаў і завейных дарог». У гэтым гурце быў і Яшка, якому бацька нядаўна падарыў ліхтарык. З-за яго хлопчыкі і пасварыліся, бо Яшка, баючыся, што сапусціць яго, не даваў ім карыстацца. Лямпачка сапраўды сапсавалася, калі ў полі застаўся адзін, а пакрыўджаныя хлопцы з факелам пакроўчылі далей. Калі ж ён заблудзіўся, вярнуўся...

Сцэна са школьнага жыцця і ў цэнтры апавядання «Хто лепшы рыцар». А вось яшчэ ў адным — «Пастка» — сітуацыя іншага кшталту магла скончыцца трагічна. Каб запалохаць дзяцей, якія лазілі ў сад, адзін дачнік падвёў да агароджы электрычны ток. На шчасце, усё скончылася добра, але гэты выпадак прымусіў Алёшку, які адпачываў у гэтага свайго родзіча, па-іншаму зірнуць на роднага дзядзьку: «Як вы маглі! [...] Вы — нядобры чалавек, вы — скваліны — кулак! Я не навідаю вас...» І як прысуд прагучала: «Вы — злачынец!»

Параўнанне роднага дзядзькі з кулаком — гэта адгалосак таго выхавання, што назіралася ў гады, калі пісаліся творы Міхася Зарэмбы. Ды не толькі апавяданні, але і апавесці — нібы люстэрка гадоў, што ўжо сталі гісторыяй. Хай сабе і нядаўня. У іх знойдзецца няма таго, што цяперашнім юным чытачам не заўсёды проста ўспрымаць. Здзівіць, прынамсі, іх і цягальная ацэнка ведаў. Ды і шмат якія школьныя мерапрыемствы.

Сапраўды, многае змянілася. Аднак не толькі ў лепшы бок. Я пра тое, што і сярэд многіх вучняў працягваюць меркавальнасць. Цвярозы разлік замяняе тое добрае, што, выклікаючы прызмерна цвярозае стаўленне да жыцця, часам прыводзіць да бездухоўнасці, амаральнасці. Гаворка, зразумела, не пра вяртанне добрых старых часоў. А пра тое, што хацелася б, каб як мага больш школьнікаў пазнаёміліся з гэтай кнігай Міхася Зарэмбы. У гэтым ім могуць дапамагчы настаўнікі. Найперш прапапоўваючы літаратуру для пазакласнага чытання. Параўноўваючы сябе сённяшніх са сваімі аднагодкамі, а тады гэта былі цяперашнія ўжо нават не бацькі іх, а дзядулі і бабулі, яны засвоіць для сябе няма ла добра, што заслужыла пераймання.

Тыя ж чытачы, хто не ведаў, што ёсць пісьмennisкі Міхась Зарэмба, адкрыюць яго для сябе. І ўспомняць добрым словам. Міхасю Мікалаевічу, як і кожнаму, хацелася гэтага. Што відаць і са згадак Ганада Чарказяна, на жаль, ужо таксама нямажыцка: «На пахаванні Міхася Зарэмбы згадаў яго апошнія словы, сказаныя ў балніцы, калі мы разам з Камароўскім, Хвалеям і Мазго наведвалі яго: «Калі што — не памінайце ліхам». Ён добра ведаў, што жыць застаецца нядоўга. І мы таксама ведалі. На жаль...»

Зміцер ФІСЮК

«...Вышэй за маланкі жыццё»

Няўнае — нябачныя токі жыцця, абуджэння, стваральныя сілы — з надыходам вясны спрабуе выявіцца праз пачуцці і словы. Грукаецца вобразамі праз датклівыя душы, ловіцца звышадчувальнымі антэнамі творчых пошукаў. Да ўвагі чытачоў — падборка да пачатку вясны і жаночага свята.

Анатоль ЗЭКАЎ

Мой гост

На тое сёння ёсць прычына,
што першы, а не трэці тост
прамоўлю я за вас, жанчыны,
устаўшы сам на поўны рост.

Я тост свой узніму за вочы,
што — як пралескі на вясне.
Я тост свой узніму за ночы —
хай грэюць вас, як і раней.

Я тост свой узніму за вусны
(іх прыцягненне — як магніт),
за шэпт таемны ваши,
што з хрустам
разбурыць нават і граніт.

Я тост свой узніму за рукі,
што колісь вынянчылі нас,
а сёння пестуюць унукаў,
хоць адпачыць бы самы раз.

Я тост свой узніму за тое,
каб вы не зведзілі вайны
і каб каханне маладое
век саладзіла ваши сны.

Тост узніму за вашу долю —
няхай паіле вам і часце Бог...

Я б мог сказаць яшчэ і болей,
каб толькі выпіць болей мог.

Ганна ГАЙДУКЕВІЧ

Сіні-сіні

Пакуль лісток шуміць асенні,
А холад злы не астудзіў,
Хаджу ад лёну ў захапленні,
Што водар дзіўны падарыў...

...Блакiту розліў на палетку.
Яго, бы мора, дол гайдае...
Любуюць лён жанкі, падлеткі,
І песня — працы гімн — лунае...

А мы, малеча, — каля мам.
Замінка ім, ды не бяды...
Здаецца, полецца лён сам,
Па ім плывуць людзей рады...

І я свайму удзячна лёсу —
З маленства шмат чаму вучуў:
Садзіць, палюць,
зграбаць пракосы,
І — сіні лён мне ішчасцем быў...

Зінаіда ДУДЗЮК

Сад вось-вось зацвіце,
Растуляе п'ялесткі як вусны...
І аблокам ляццець
Над яго маладосцю спакуснай.
Нават вецер аіць,
Хараством счараваны.
Так усё замаўкае
Перад вечнаю тайнай
Спасціжэння жыцця —
Гэта й мудрым няпроста.

Сад вось-вось зацвіце,
Растуляе, як вусны, п'ялесткі...

Кацярына ШЧЭРБАЧ

Руйнавацца і паўставаць
З попелу крылатым Феніксам!
Мне дазволена паміраць
З умовай зноў склеіцца.

Рэзаць сэрца на часткі,
Раздаваць іх сябрам.

Запавытваць запчасткі
І вяртаць, дзе ўзяла.

Стаць сярод гліны золатам,
Ззяць самым яркім агнём!
У руцэ моцнай — молатам,
А ў іншай — праўды пяром.

Адраджацца! Уваскрасаць!
Расцвітаць фіялетавам верасам!
Мне дазволена паміраць
З умовай зноў склеіцца.

Людміла САДОЎСКАЯ

Я — беларуска

У шчырай любові я прызнаюся
Радзімай старонцы, што крылы дала.
З крыніцы жывой натхнення напіюся,
Каб усю прыгажосць перадаць я змала.

І расказаць вам пра пушчы, дубровы,
Пра кветкавы водар палёў і лугоў,
Пра рэкі, азёры, пра багасловаў,
Пра васількі ў моры жыта, буслёў.

І пра культуру: фальклор і наш побыт,
Пра мову, што песняю з вуснаў гучыць,
І пра людзей — кожны тут мае вопыт:
Як гасця сустраць і як ім даражыць.

У шчырай любові я прызнаюся,
Табе, мой радзімы, мой слаўны куток,
Я беларуска і тым санаруся,
Бо Беларусь — гэта скарбаў вянком!

Фота Кастуся Дробава.

Надзея ПАРЧУК

Дар нябёсаў

З першым промнем у акне,
З першым прабліскам вясновым
Сонца зойдзе да мяне,
На абрус прысядзе новы.

Цвёрда ведае яго:
На сталае — святое месца,
Дзе чакае ўжо даўно
Бохан з водарнага цеста.

Водар неба, водар зор
Песна ў бохане зліліся.
Ганарыцца хлебам стол
І ляціць малітва Высям.

Эльвіра ЯРЧАК

Лёс паэта

Вось ужо і сярэдзіна лета.
Ліпень. Сонная цішыня.
Толькі песні пайшоўшых паэтаў
У халодным эфіры звяняць.
Лёс паэта ва ўсе эпохі —
Лёс Радзімы, нялёгка лёс!

Праца творчая да знямогі
І жыццёвых турботаў воз.
Бо паэт да святла імкнецца,
Хоць пакутуе, а пляе,
Ды баліць, не сціхае сэрца
За Радзіму, за лёс яе.
Песні, песні...

Як звон царкоўны,
Як прызыўны і горды набат,
А паэт, што прароку роўны,
Не вяртаецца ўжо назад...
Толькі рэхам душы ягонай
Неўміручыя песні гучаць.
Падуладных Божым законам,
Іх ніхто не прымусіць маўчаць.

Ларыса ВЫРКО

Санет

Даўно лісты дуброва абтрусіла
Паўсюль: на дахах, дрэвах, травах снег.
Там рэчка сцішыла свой бег,
І чысціня ўвесь свет запаланіла.

Куды ні глянь — блакітныя снягі.
Здаецца, і жыццё на час застыла.
Ды шкло льду раку не сунуліла,
Марозам лютым скуты берагі.

Да роднае ракі далёка плыць,
Але і праз гады мне не забыць:
Купальскія вянкі рака сплаўляла.

Імчыцца час — яго няспынна плынь,
Душой і сэрцам толькі не астынь
Да той зямлі, цябе што ўздавала!

Я не проста ў дзяцінства
Далёкага зноў у гасцях —
Узнялася вясёлка,
Як вечнай любові выток!

Таццяна ПРАТАСЕВІЧ

Не слухай

Не слухай, не слухай, не слухай,
Як грукае сэрца ў грудзях!
Зірні — за акном завіруха
Зімы навявае працяг.

Не слухай майго сэрца-друку,
Крыўёй выліваных радкоў...
Жыву не па лёсу, а «року»
Складанага сотню вакоў.

Не слухай, не слухай прарокаў,
Што славы шукаюць за кошт
Чужых невялікіх парокаў.
Сваіх, бы грыбоў, поўны кош.

Не слухай, як грукае сэрца.
Паэта пакутлівы лёс
Ратуе другіх. І ўзаўсёчас
Народа душа да нябёс!

Таццяна СІВЕЦ

Усё большае тых,
за каго дапісаць-дажыць...
А слоў — усё мені...
І за вокнамі ўсё дажджы...
Усе вочы хаваюць, маўчаць, і ты, маўляў,
не кажы...

А што тут казаць,
калі дождж навастрыў нажы...

Калі слоў засталася — на дзень,
сама большы на тры...

Ашчаджай, размяркоўвай, думай,
што гаварыць!..

А лепш усміхайся, не можаеш —
сыходзь на крык...

Выразаі гэты боль на скуры, як, дзецьмі,
рэзалі на кары

Простыя словы: «кахаю» і «назаўжды»...
Назаўжды цяпер —

гэта толькі апошні ўздых.
Паэзія?.. Талент блытаць свае сляды...
Калі спальваюць кнігі, Бог прачытае дым?..

Калі ты адзін, не істотна,
ці ўведзены каранцін:

Ты ўсё роўна не маеш —
нашто і куды ісці...

Пошук сэнсу закончыцца там,
дзе патрэбна за ўсё плаціць.

У тым ліку за словы... І за маўчанне...
За ўсё ў жыцці.

Таццяна ЛАПЦЁНАК

Дарога ў К.

Марыне Рудніцкай
вышэй за дарогу

пыл,
узяты хуткімі крокамі
(іх наклікала далеч)

вышэй за сцены

столь,
якая закрывае неба

(але не для нашых душ)

вышэй за дрэвы

хмары,
якія сябе не пральюць
(пакуль, але потым напэўна)

вышэй за хмары

маланкі,
што могуць абраць любога

(лёс да іх стрэлаў падобны)

вышэй за маланкі жыццё,
якога не ведаем мы
(яно расцярушана ў пыл...)

Анатоль ЗЭКАЎ

Пад наглядом

Турбуешся, што я адна...
Зноў кожны крок мой пад наглядом.

Раіса Баравікова

Жыву я пад пад тваім наглядом
і ў святга кожнае, і ў будні:
ці то прапловаю я грады,
ці то ваду нясу са студні.

Нікуды ад цябе не дзецца,
усё цікуеш, наглядаяш,

і ў сне мяне адну, здаецца,
ніколі ты не пакідаеш.

Сябе я адчуваю вязнем,
пра тое сорамна і згадваць,
што нават, як іду я ў лазню,
гатовы ты за мной наглядваць.

Канец без пачатку

Я пачынаю свой ліст з канца,
бо не ведаю, дзе пачатак.
Як я? Жывая — не скошаная трава,
Вечарам п'ю гарбату,
на вершы бракуе часу...

Таццяна Сівец

Свой ліст з канца я пачынаю,
пачатак потым дапішу,
бо, як пачаць, пакуль не знаю,
як сена, памяць варушу.

Жывая я, яшчэ жывая
ды і здаровая ўпаўне,
хіба што вершаў не складаю,
на іх аскоміна ў мяне.

Ад вершаў тых ніякай славы
і грошай з гулькін нос, павер.
Раней піла дзень цэлы каву,
адну гарбату п'ю цяпер.

Яшчэ глыток — і дапіваю,
бо хіліць ноч ужо на сон.
Свой ліст на сёння завяршаю.
Даруй, што без пачатку ён.

Нізы і вярхі

Роўна бахаюць сэрца нізы...
Іна Фралова

Падзелена на часткі сэрца —
І ўжо такі нібы пакрыю:

Ягоны ніз бунтоўна б'ецца,
А ўверсе поўны штывіль-спакой.

Падчас прачнуся сярод ночы:
Як часткі сэрца спалучыць?
Нізы іначай жыць не хочуць,
Вярхі ж інакш не могуць жыць.

Валянціна БАБКО-АЛЯШКЕВІЧ

Другое жыццё

Святлана спяшалася на аўтобусны прыпынак, калі ўбачыла іх у вітрыне гарадскога магазіна, побач з якім праходзіла. Яна рэзка сунялася і зачаравана стала разглядаць прыгожыя басаножкі. Яны мелі колер спелай вішні, былі лакаваныя і вясёлкай паблісквалі пад промнямі красавіцкага сонейка. Святлана не магла адвесці позірк ад такой прыгажосці. Яна стала перабіраць у памяці колеры свайго адзення, шукаючы пару да гэтых прыгожых басаножак. Забыўшы, што хутка падыдзе аўтобус, жанчына стаяла каля шклянёй вітрыны і любавалася на абутак, затым, глянуўшы на ручны гадзіннік, стрымгаюць паляцела на прыпынак, да якога ўжо пад'язджаў аўтобус, бо дома чакалі маленькія сыночкі з дачушкай.

Другая палова дня ў Святланы была размеркавана па хвілінах: накарміць малеч, пакласці іх на дзённы сон, прыгатаваць вячэру для сям'і, накарміць хатнюю гаспадарку, пакуль маці працавала на калгасным палетку, бо жылі ў вёсцы. Але як бы яна ні была занятая справамі, тыя прыгожыя вішнёвыя басаножкі не выходзілі з галавы. Яна выкраіла хвілінку і зазірнула ў шафу, а, перабраўшы свае строй, радасна ўсміхнулася: знайшлася такога ж колеру сумачку і прыгожая ружовая блузка. У галаве мільганула думка, што калі яшчэ дадаць да тых басаножак такога ж колеру сумачку, то яна будзе выглядаць прыгожа. Засмучала толькі тое, што басаножкі каштавалі 48 рублёў, а гэта была палова месячнага бюджэту маладой сям'і. Калі прыехаў з працы Максім, Святлана не вытрымала і расказала яму пра сваю мару. Максім усміхнуўся і сказаў: «Ведаеш, мне сёння прэмію выпісалі, пяцьдзесят рублёў, якраз на твае вішнёвыя басаножкі!» Ад радасці Святлана кінулася да яго на шыю і пачала цалаваць, а потым раптам сказала: «А як жа твой касцюм? Мы ж хацелі табе абноўку прыдбаць, каб не сорамна было хадзіць на планёркі!» Муж усміхнуўся і сказаў, што будзе добра працаваць, каб выпісалі новую прэмію.

Назаўтра Святлана ўжо ляцела ў магазін з думкай, каб хаця ніхто не купіў жаданы абутак, пакуль яна будзе ехаць.

Басаножкі стаялі на тым жа месцы. Жанчына ўзяла іх у рукі, пакруціла і так, і гэтак — прыгажосці! І памер аказаўся на яе нагу, 36-ы. Калі яна абула іх і паглядзела на ногі ў напоўнае люстэрка, аж захлынулася ад радасці: «Мае!» Праз некаторы час жанчына падабрала да іх і сумачку вішнёвага колеру. Праўда, яна была са штучнага матэрыялу, але лакаваная, таму дзіўна пасавала да басаножак. Святлана заўсёды пабіла і ўмела прыгожа апранацца. І вырашала гэта проста: навучылася нядрэнна шыць і вязаць, а моды брала з часопісаў.

Басаножкі аказаліся ўтульнымі, ногі не мучылі, хоць абцаскі былі высокія, і Святлана насіла іх некалькі гадоў з вялікім задавальненнем. Але праз пэўны час яны патрэсаліся, раменьчыкі пацерліся і аблезлі. Прышла пара развітацца з любімай рэччу. У тыя сямідзясятны гады ў вёсках вываз смечца не ажыццяўлялі, і людзі вывозілі непатрэбны хлам за вёску, дзе быў арганізаваны стыхійны сметнік. Святлана загарнула свае любімыя, але старэнькія басаножкі ў паперу, прыціснула да сэрца і паклала ў мех з іншым смечцам. Тага завёў самаробны трактар, паклаў мех у драбіны і павёз на сметнік.

Праз дзесці дзён Святлана падышла да аўтобуса на прыпынку: трэба было ехаць на рабочую сустрэчу з калегамі. Там ужо стаялі аднавіскоўцы, весела перагаворваючыся, да іх і далучылася маладая жанчына. Хутка да іх гурту накіравалася адна вясковая модніца. Яна мела ўжо амаль восем дзясяткаў гадкоў, але лічыла сябе сапраўднай жанчынай, таму заўсёды хадзіла з прыбранай галавой і ў чыстым адзенні, любіла модныя сумкі і абутак на высокіх абцасках, што аддавалі ёй дачка з унучкай. Дык вось, ідзе да прыпынку Марыя Іванаўна, а на яе нагах... так-так, Святланіны басаножкі! Патрэсканыя месцы былі падмалваныя вішнёвым алоўкам, а парванныя раменьчыкі сцягнутыя вішнёвага колеру ніткамі. І Святлана весела засмяялася: «Ну, трэба ж, другое жыццё!» Ніхто з суразмоўцаў не зразумеў, чаго так весела стала ёй, а хутка калі прыпынку спыніўся аўтобус.

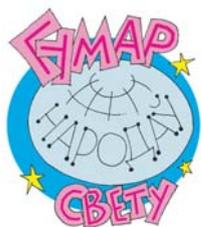
Усміхнёмся!

«Маладая»

Сустрэліся дзве старэнькія бабулькі. Адна скардзіцца:
— Нездаровіцца мне. Калі ж у старасці ўсе хваробы чапляюцца...
— І не толькі ў старасці! — перабівае яе другая бабулька. — Цяпер і маладыя слабыя. Я вось таксама захварэла...

Міхась СЛІВА

Перш чым спаліць жабіну скуру, падумай: ці патрэбна табе разумная жонка.

Колькі ваўка ні кармі, а Чырвоная Шапачка смачнейшая.

Рафат
ШАКІР-АЛІЕЎ
(Перт, Аўстралія)

Сказаць жанчыне,
што яна не падобная
ні на адну жанчыну, —

камплімент; сказаць,
што яна не падобная на
жанчыну, — абраза.

Робячы камплімент
прыгажосці чужой жонкі,
глядзіце на яе мужа;
робячы камплімент
яе разуму, не глядзіце на яго.

Сабраў і пераклаў
на беларускую мову
Міхась СЛІВА.

Віктар РЭЧЫЦ

Фрол малоціць на палях
Жыта і пшаніцу.
Да мяне забыў ён шлях
Некалі жаніцца.

На балоце журавіны,
На грудку — суніцы.
Часта бачу Валянціна,
А мне Фёдар сніцца.

Мікалай ЗАЙЦАЎ

Ёсць жанчыны
Небяспечныя, як міны.
З імі трэба асцярожна:
Падарвацца можна.

Іван ЛАПО

У мяне ў пуні З пачутага

Дзядуля на вёсачцы казаў:
— У мяне ў пуні тры асобіны жаночага
роду. Курьца, каза і гусачка. А ў хаце яшчэ
і кошачка. Не густа, праўда, жыўнасці,
але для мяне дастаткова. І так з імі хапае
клопату. Бо і тых паспрабуй яшчэ пракар-
міць. Усе яны дружна жывуць між сабой.
Мужчын жа не хачу трымаць. Певень і той
намагаецца цябе калі-нікалі дзеўбануць,
не кажучы ўжо пра казла бязрогага.
А пасля, падумаўшы, дадае:
— Яшчэ авечачку мне прыдбаць бы...

Андрэй СІДАРЭЙКА

Гісторыя аднаго кахання

Гумарэска

У зале адзела запісу актаў грамадзянскага стану праходзіла ўрачыстая ілюбная цырымонія. Гэта было юбілейнае, тысячнае, вяселле ў горадзе за год. З гэтай нагоды ў маладых уз'язі інтэрв'ю карэспандэнт газеты. Каб наваспечанья муж і жонка не паўтараліся, ён апытаў іх паасобку. І вось што пачуў.

Гісторыя нявесты

— Гэта было рамантычнае і арыгінальнае знаёмства. Нават не паверыце дзе: у грамадскім транспарце! Пачынаўся новы дзень. Я дабралася на працу ў перапоўненым аўтобусе. І, мабыць, менавіта ў гэты дзень нябёсы вырашылі паслаць мне нарачонага. Праўда, спачатку я не зусім зразумела знак з нябёс. Проста адчула, што хтосьці наступіў мне на нагу. Павярнулася і па звычцы хацела нахаміць, але... убачыла прыгожы твар, які можа быць толькі ў Апалона. У разгубленасці не заўважыла, як выставіла другі туфель наперад, па якім будучы муж прайшоўся на чарговым павароце аўтобуса. Ды так, што зламаўся абцас. Не вытрымала і дала яму аплывуху. Звычайна пасля гэтага ўсе мужчыны называюць мяне хамкай.

Падарыў мне Мікалай
Самакат з маторчыкам.
На вясковага казла
Я праз дзень наскочыла.

Вечер вее і сціхае,
А ў кватэры — бура.
Фрол у жонкі высвятляе,
Хто псуе фігуру.

У мяне татуіроўка
Ад патыліцы да пят.
Намякае Траццякоўка:
Я — амаль што экспанат.

А ён прапанаваў вечарам схадзіць у кавярню. Які рыцар!

Пасля праводзіў дадому. У той час, калі я хацела шмыгнуць у пад'езд, каханы пажадаў мяне пацалаваць. Але было ўжо позна: не наўмысна дзвярыма прышчаміла яму пальцы. Давялося запрасіць да сябе. Пасля першай медыцынскай дапамогі мы прасядзелі за кубачкам гарбаты да поўначы. Сыходзячы, рыцар сказаў, што хоча зноў сустрэцца. Яго заляцанні доўжыліся тры месяцы. А пасля ён прапанаваў... схадзіць у абутковы магазін. Надзвычай арыгінальнае месца для прызнання ў каханні!

У краме мы доўга выбіралі мне чаравічкі. Я была сапраўднай прынцэсай. А калі туфлік нарэшце добра «сеў» на маю нагу 45-га памеру, адчула сябе Папялушкай з казкі. Ад гшасца прынец быў на сёмным небе. Расплаціўшыся, ён кіннуўся да выхаду. Зразумеўшы, што губляю сваё шчасце, пакінула туфлікі на прылаўку і пабегла басанож за ім, крычучы, што згодна стаць яго жонкай. Персанал, пакупнікі кіннуліся віншаваць нас. Усе былі расчулены. Такой рамантычнай прапановы яны ніколі не бачылі. Толькі чамусьці тады абраннік быў чарнейшы за хмару. Але ў выніку сказаў, што ўсё жыццё марыў аб такой жонцы. А туфлікі Папялушкі я надзела сёння. Вось яны.

Гісторыя жаніха

— У той пракляты Богам дзень я сеў у перапоўнены аўтобус. У нейкі момант пахіснуўся і наступіў на нагу адной бурклівай даме. Яна хацела нешта сказаць, але не паспела, бо ў гэты самы час аўтобус занесла на павароце і я наступіў на яе другую нагу, пры гэтым зламаў абцас туфліка. Тут дзядуляна заляпіла мне аплывуху. Каб вырашыць недарэчнасць мірам, прапанаваў схадзіць у кавярню.

Не мог і падумаць, што на выгляд выхаваная дзядуляна пагодзіцца пайсці з незнаёмым мужчынам. Гэта быў першы мой промах.

Пасядзелі ў кавярні, папілі гарбаты. Каб быць элегантным, правёў дадому. Думаў, адмазаўся і ўжо збіраўся сыходзіць, як заўважыў, што з сумачкі знаёммай выпала хустачка. Падняў і пабег з ёй да пад'езда, каб аддаць. У гэты самы час мне дзвярыма прыціснула пальцы. Думаю: «Добра, адпомсціла за абцас». Дзядуляна паўдзыхала і запрасіла ў госці. Асушыў ад злосці ўвесь чайнік. І падумаў, што возьмуся за выхаванне новай (нетактоўнай!) знаёммай. Бо сам я з сям'і акадэмікаў. І зноў запрасіў дзядуляну ў кавярню. Гэта быў мой другі промах.

У кавярні яна мне і кажа: «Я вольная ў пятніцу, ці не жадаеце вы...» Пахадзіў з ёй па кавярнях тры месяцы. Гляджу, не паспею атрымаць зарплату, як яна заканчваецца ў гэтай самай кавярні. А пасля і аванс... Думаю, атрымаю заробак, завяду дзядуляну ў абутковы магазін, куплю ёй туфлі і ўсё. І больш ніколі ў грамадскім транспарце ездзіць не буду... А калі давядзецца, то каля пенсіянераў стану. Ім ужо не да кавярняў.

Нарэшце пайшлі мы ў краму. Цэлюю гадзіну шукаў туфлік на яе нагу... 45-га памеру. Ледзь знайшлі! Хто б мог падумаць... Што ёсць такія туфлі... Ну, купіў і хацеў даць лататы. А яна — мне на шыю і кажа: «Згодна на ўсё. І толькі з табой». Ну, думаю, хоць на гарбату грошы ў кавярнях аддаваць не давядзецца. Сямейны бюджэт некрахнуў будзе. Вось так неяк жэніцца часам.

Паслухаў карэспандэнт жаніха і нявесту, а потым напісаў вось гэтую гісторыю кахання. А чытачы яшчэ раз пераканаліся, што людзі, як супрацьлеглыя палюсы, не толькі прыцягваюцца — з іх атрымаюцца такія надзвычай цікавыя пары.

Мужчына без жанчыны — як сабака без блох. Жыць можна, але сумна... А жанчына без мужчыны — як бляха без сабакі. Жыць можна, але кусаць няма каго!

— Цыля, табе даўно пара замуж!
— Ой, і не кажы! Усё пра твайго мужа думаю...
— І што, цікава?
— Не дай бог, думаю, такі ж дурань і мне трапіцца...

— Моня, усё ж вялікі грэх, што ў нашай Софачкі

дзіця нарадзілася да замужжа.

— Дык што тут такога? Адкуль дзіця магло ведаць, калі вяселле?

Муж:
— Сёння вечарам я вярнуся позна.
Жонка:
— Я магу цвёрда на гэта разлічваць?

Даслаў Лявон ЦЕЛЕШ

Праблемы жанчын — мужчын нараджаюць жанчыны.

Вывозна: жанчыны самі сабе ствараюць праблемы.

Адна жанчына шчыра прызнаецца іншай:

— Раней я не ўмела сядаць на шпагат. Пакуль не зварыла дзіцяці кісель...

— Ты мяне кахаеш?
— Так. А ты?
— І я сябе таксама.

Муж заўважае жонцы:
— А вось што ты зробіш, калі ўбачыш, як я цалюся з іншай жанчынай?
— Як верная жонка буду наведваць цябе ў траўматалогіі.

Даслала
Вольга ЛАБАЖЭВІЧ

Паэзія армейскіх будняў

Літаратурнае жыццё ў БССР пачатку 1930-х, нават пасля Пастановы ЦК ВКП(б) ад 23 красавіка 1932 года «Аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый», паводле якой усе пісьменнікі, «што падтрымліваюць платформу саветскай улады і імкнучыся ўдзельнічаць у сацыялістычным будаўніцтве» былі аб'яднаны ў адзіны саюз, пасля ўважлівага рэтраспектыўнага аналізу аказваецца куды больш размаітым, чым прынята лічыць.

Забытая абрэвіатура — БелЛАЧАФ

Газета «Звязда» 6 кастрычніка 1930 года апублікавала «Дэкларацыю аргбюро Беларускага літаратурнага аб'яднання Чырвонай арміі і Флоту», падпісаную А. Александровічам, Л. Бэндэ, Х. Дунцом, Я. Лімановічам, М. Лыньковым, М. Чаротам і інш.

Сярод задач новага творчага згуртавання, якое займала абрэвіатуру БелЛАЧАФ (або Беллачаф), было выяўленне і выхаванне новых чырвонаармейскіх пісьменнікаў, стварэнне літаратурных гурткоў, арганізацыя трыўралай сувязі цывільных аўтараў з арміяй і флотам; «Беллачаф будзе забяспечваць сваёй мастацкай прадукцыяй літаратурную старонку «Чырвонаармейскай праўды» і «На варце», вайсковыя аддзелы мясцовых газет, а таксама клапатліва аб выданні зборнікаў-альманахаў, прысвечаных умацаванню абароназдольнасці краіны».

Паказчыкам існавання любога творчага аб'яднання з'яўляюцца шэраг фактараў: наяўнасць творчай праграмы, кола аднадумцаў, выдавецкай пляцоўкі і інш. У выпадку з БелЛАЧАФ, у дадатак да пералічаных, мы маем справу з беспрэцэдэнтнай арганізацыйнай увагай, узмоцненай выканальніцкай вайскавай дысцыплінай.

Зборнік «Чырвонаармейская чытанка». Мінск, 1928 г.

У БССР перыяду 1920—1930-х гадоў выходзіла і распаўсюджвалася шмат літаратуры на беларускай мове, звязанай з баявой і палітычнай падрыхтоўкай у Рабоча-сялянскай Чырвонай арміі (РСЧА; рус. РККА), дакладней — у Беларускай вайскавай акрузе. У шэраг кніжных выданняў уваходзілі творы мастацкай літаратуры: «Праўда чырвонаармейская. Апаਵяданні выбраны і зрэдагаваны палітычным аддзелам 2-й Беларускай стралковай

дывізіі» (Масква, 1926), «Чырвонаармейская чытанка» (Мінск, 1928) і інш. На жаль, узаўважэнне ўсёй карціны перашкаджаюць існуючыя фактаграфічныя лакуны — адсутнасць у беларускіх кніжніцах усіх армейскіх выданняў азначанага перыяду, у тым ліку і поўных камплектаў перыядычнага друку.

У стыхія ваенкараў

Аўтарам гэтых радкоў была ўважліва прагледжана падшыўка штодзённай газеты «Чырвонаармейская праўда» (Смаленск) за першую палову 1931 года, якая захоўваецца ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і наглядна пацвярджае ажыццэўленасць асноўных палажэнняў агучнай «Дэкларацыі...».

Пачэснымі гасцямі перыядычнага выдання былі Я. Колас, Я. Купала, М. Чарот і інш. З паэзіяй і прозай выступалі творцы, каля прозвішчаў якіх сталі нумары вайсковых падраздзяленняў, а таксама абрэвіатуры БелЛАЧАФ і АБВШ — Аб'яднаная беларуская ваенная школа: С. Макаеў, Васіль Туманаў, С. Шылай, С. Богуш, Н. Курышкін, Пятро Мінін і інш.

Асноўнымі тэмамі пісьменнікаў-пачаткоўцаў былі ідэалагічная пільнасць, розныя аспекты армейскай службы і планы на будучае цывільнае жыццё, дзе можна будзе прымяніць атрыманыя ў войску навыкі, тэхнічныя веды. Творы змяшчаліся паасобку і ў спецыяльных падборках — «На літаратурных гонях», «Літаратурная старонка».

У якасці прыкладу найбольш удалых опусаў варта прывесці строфы з верша Міхаса Дукраўца (190 полк) — «Усходняй і Заходняй», апублікаванага 17 чэрвеня 1931 года. Відавочна, што аўтар у значнай ступені наследвае архітэктоніку і вобразна-выяўленчы лад паэмы Паўлюка Труса «Дзясяты падмурок» («Падаюць сняжынкi — // дзяменты-росы, // Падаюць бялюткі // за маім акном...»). Асноўныя акцэнтны пабудаваны на кантрасце цяперашняга і мінулага, рознага ладу жыцця на беларускіх землях па розных бакі дзяржаўнай граніцы, а таксама маштабным будаўніцтве, тэхнічным прагрэсе ў БССР:

*Што было ўчора,
Не вярнуць ніколі.
Новую гамонку
Шэпча сёння лес.
Залатых калоссяў
Перазвон у полі.
Як гармонік грае
Сёння МТС.*

*Лес, пясок, балота —
Як акінуць вокам.
Панавалі ў краі
Цемра, здзек ды бруд.
Зараз край маячыць
Пераможным крокам,
Кілаваты гоніць
Волат «Асінбуд».*

Ад 17 лютага на старонках перыядычнага выдання публікуюцца «Гутаркі з пачынаючымі пісьменнікамі на літаратурныя тэмы». В. Ажгірэя (АБВШ). Вылуцаюцца наступныя тэматычныя блокі: «Розніца паміж мовай паэтычнай і празаічнай», «Чым жа дасягаецца маляўнічасць мовы?», «Параўнанні, эпітэты, метафары», «За ўдарныя тэмпы», «Некалькі слоў аб лірыцы» і інш.

Акрамя цыкла артыкулаў-гутарак, В. Ажгірэя аператыўна размяшчаў на старонках выдання шэраг рэцэнзій на наўднёныя творы чырвонаармейцаў. Так, апаਵяданне С. Богуша «Трактарысты»

апублікавана 9 лютага, а водгук на яго — 8 красавіка. Урывак з паэмы М. Макаева «Пані» і верш Васіля Туманава «Адпускнік» пабачылі свет і былі дэталёва разгледжаны, адпаведна — 8 красавіка і 1 мая 1931 года.

Фрагмент перадавіцы газеты «Чырвонаармейская праўда» (Смаленск). 7 студзеня 1931 г.

Газета інфармавала аб росце шэрагаў новага творчага згуртавання:

«Пры Менскім доме Чырвонай арміі створана гарнізоннае чырвонаармейскае літаратурнае аб'яднанне ЛАЧАФ».

Аб'яднанне наладзіла сувязь з БелЛАЧАФам. У склад яго ўвайшло каля 25 асоб начальніцкага складу і чырвонаармейцаў.

БелЛАЧАФ для работы сярод чырвонаармейскага гуртка выдзеліў кансультацыйную групу, у якую ўвайшлі т.т. Міхась Чарот, Андрэй Александровіч, П. Галавач і некаторыя другія. Гэта група будзе даваць рэгулярную кансультацыю пачынаючым пісаць вайскоўцам.

Дом Чырвонай арміі выдзеліў спецыяльны пакой для работы гуртка і падбірае належную літаратуру...» (Вількобрыскай «Растуць шэрагі ЛАЧАФ»; «ЧП», 2 лютага 1931 г.)

У артыкуле «Даць новае папаўненне Беллачафу» («ЧП»; 2 сакавіка 1931 г.) пададзена інфармацыя аб правядзенні ў Беларускай вайскавай акрузе агляду мастацкай работы: «Літаратурныя гурткі ў ім павінны прыняць самы шыры ўдзел. <...> Сярод беларускіх часцей мы маем пакуль што некалькі гурткоў (АБВШ, Менскі Дом Чырвонай арміі, 16 сапёрны батальён). Вось гэтыя гурткі павінны ў часе агляду перш за ўсё паказаць сваю работу, абмяняцца вопытам сваёй працы».

«Чырвонаармейская праўда» ў выпуску ад 3 красавіка паведамляла аб пачатку працы ў Доме Чырвонай арміі (Смаленск) першай канферэнцыі ЛАЧАФ Заходняй вобласці, на якой «прысутнічаюць байцы і камандзіры — члены літаратурных гурткоў часцей Заходняй вобласці, прадстаўнікі Беллачафу і пралетарскай пісьменнікі Заходняй вобласці і Беларусі».

У 1931 годзе армейскае літаратурнае аб'яднанне займала сваё рэпрэзентатыўнае выданне (пакуль што адзінае з намі выяўленае) — «БелЛАЧАФ» (Мінск: Беларускае дзяржаўнае выдавецтва). Як сказана ў сціслай анатацыі: «Большасць твораў, якія ўвайшлі ў гэты зборнік, з'яўляюцца першымі работамі маладых пісьменнікаў». Знаёмства са зместам кнігі пераконвае, што рэй тут вялі ўжо вядомыя аўтары (кожны з адным творам): М. Чарот, Пятрусь Броўка, Л. Барашка, С. Шушкевіч, Анатоль Вольны,

С. Ліхадзіеўскі, Платон Галавач, Янка Бобрык, В. Сташукі.

А вось рэшту склалі беллачафўскія гадаванцы: П. Буйвалінскі з апаਵяданнем «Дэлегат»; А. Шчарбакоў адразу з трыма творами — вершам «Пра шаблю», апаਵяданнем «Пляма» і эскізам «Сёння»; С. Богуш з апаਵяданнем «Наказ выканаў!» Адзін аўтар прадставіў свае празаічныя і паэтычныя іпастасі пад рознымі варыянтамі імені: Іван Гуцаў (апаਵяданне «Навакол штандару») і Янка Гуцаў (верш «Шынель»).

Падхопленая эстафета

Штогдыднёвік «Літаратура і мастацтва» 21 красавіка 1932 года засведчыў нараджэнне яшчэ адной ініцыятывы — «Першай літаратурнай канферэнцыі пагранічнай і войск АДПУ БССР». У мерапрыемстве, якое прайшло 15—17 красавіка, бралі ўдзел 54 дэлегаты — прадстаўнікі літаратурных гурткоў памежнай аховы і войск АДПУ, пісьменнікі. У склад прэзідыума, сярод іншых, абраны Александровіч, Галавач, Броўка, а таксама народныя паэты рэспублікі Янка Купала і Якуб Колас. Ад імя БелАПШ канферэнцыю вітаў Міхась Лынькоў. Паводле вынікаў пасяджэнняў, аформлена пагранічная секцыя БелЛАЧАФ, на ўсебеларускую канферэнцыю ЛАЧАФ вылучана 17 дэлегатаў. Уздзельнікі форуму выказаліся за выданне літаратурна-мастацкага пагранічнага часопіса.

«ЛІМ» ад 15 і 25 мая 1932 года апублікаваў некаторыя з дакладаў, прадстаўленыя на першай літаратурнай канферэнцыі пагранічнай і войск АДПУ БССР, — «Заходнеўрапейская літаратура рыхтуецца да вайны» (Е. Гальперына), а таксама тэксты Л. Бэндэ, І. Шапавалава...

Патэтычным словам — на недахопах. Фрагмент газеты «Чырвонаармейская праўда». 3 сакавіка 1931 г.

Выяўлена фактаграфія літаратурнага жыцця ў РСЧА пачатку 1930-х гадоў дазваляе весці гутарку пра адметную і недаследаваную з'яву ў гісторыі культуры Беларусі. Кантэкстуальныя падыходы прадугледжваюць параўнальны разгляд БелЛАЧАФа з арганізацыйна-выдавецкім, творчым вопытам іншых аб'яднанняў, найперш «Маладыяком» і БелАПШам. Вынікі павінны даць цікавыя плён.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук.
Ілюстрацыі з фонду Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

Стаў песняю Дзвіны

У 1950—1970-я гады Тараса Хадкевіча называлі «гонарам беларускай культуры», «арыгінальным прэзікам, паэтам, публіцыстам, перакладчыкам і журналістам», а многія чытачы называлі яго сваім любімым пісьменнікам. Літаратуразнаўцы і крытыкі высока ацэньвалі вершы, аповяданні, нарысы, аповесці і раманы, кніжкі для дзяцей, напісаныя Тарасам Канстанцінавічам.

Сцяпан Кухараў адзначаў, што ён, «урадженец лясных і азёрных мясцін Наддзвіння, любіў і тонка адчуваў прыроду, быў зачараваны някідкай, але дарагой і мілай сэрцу беларуса прыгажосцю паўночных краявідаў». Сцвярджаў, «што адлюстраванне адзінства прыроды і чалавека важна для псіхалогіі творчасці».

На адной са сваіх сустрэч з нарысістамі, калі Тарас Хадкевіч працаваў у Саюзе пісьменнікаў БССР кансультантам, ён казаў пра стаўленне творцы да сваёй працы: «Наша задача, задача публіцыстаў, — пазбегнуць звычайнай, сумнай біяграфічнасці: мастак павінен па-мастацку, вобразна бачыць; па-свойму ўсё бачанае асэнсоўваць, падвергнуць так званай разумнасці. Чытач павінен убачыць вобраз таго чалавека, пра якога ты пішаеш...»

Малая радзіма пісьменніка — вёска Шайтарова каляняга Дрысенскага павета Віцебскай губерні, сённяшняга Верхнядзвінскага раёна. Нарадзіўся 7 сакавіка 1912 года.

З маленства дапамагаў па гаспадарцы — араў поле (яго бацька атрымаў ад дзеда Тараса трэчч валокі зямлі, «шэсць з лішнім дзесяцін суглінку»), касіў, збіраў збожжа, даглядаў жывёлу. На ўсё жыццё застаўся ў яго памяці 1919 год — голад, тыф, разруха, пра што сведчыў у аўтабіяграфіі «Ад палёў надзвінскіх...»: «Добра запамінаўся мне і адзін галодны год. Яшчэ зімой у нас — ды і ў большасці сем'яў вёскі — не стала ні хлеба, ні бульбы. Бацька на цэлыя тыдні выязджаў некуды далёка за Дзвіну, каб здабыць хоць які-небудзь харч.

Сёння асабліваю актуальнасць набываюць такія творы Тараса Хадкевіча, як аповесць «Братэрства», кнігі «Беларуская ССР», альбом «Савецкая Беларусь у фотаілюстрацыях», «Мы раскажам пра Мінск», напісаныя ў суаўтарстве; нарыс «Мая Беларусь», (1961), даведнік «Мінск», нарысы «Асвейскія запісы» («Польмя», 1956, № 2), «Красуй, Беларусь» («Маладосць», 1958, № 12), «Неўміручыя сляды подзвігу», аповяданне «Роздум ля Кургана славы», фотаальбом «Мінск».

Тарас Хадкевіч.

Пяклі «мякіннікі», а з вясны — «шчавельнікі» з сасновай карой, варылі крапіву; улётку на жыгнёвых палатках былі скрозь з нашай мясцовасці зрэзаны недаспелыя каласы. У вёску ўваліўся тыфус, перахварэлі ім усе і ў нашай сям'і...

Які гэта быў год, я даведаўся наступным чынам: пасвіў статак у лесе; да свежага штабеля бярвення пад'ехаў аб'ездчык і пачаў адбываць іх абушком тапара, і на кожным камлі з'явілася кляймо «1919».

Вучыцца пачаў з шасці гадоў. Пад уплывам сястрынастаўніцы Валянціны ў яго рана праявілася цікавасць да мастацкага слова — творчасці Аляксандра Пушкіна, Міхаіла Лермантава. Пяцікласнікам у сямігоддзі ў мястэчку Валынцы ў школьнай насценгазеце ў 1925 годзе выступіў з першым сваім вершам «Да новага жыцця». Праз год уступіў у камсамольскую ячэйку і літаб'яднанне «Маладняк».

Пасля сямігодкі вучыўся ў Полацкім педагагічным тэхнікуме. Працаваў у газеце «Чырвоная Полаччына», спачатку літработнікам, а потым — адказным сакратаром. Пісаў ужо не толькі вершы, але і артыкулы, нарысы, фелетоны. Пераехаўшы восенню 1931 года ў Мінск, два гады вучыўся ў Беларускам вышэйшым педагагічным інстытуце, сумяшчаючы вучобу з работай у Беларускам тэлеграфным агенстве і ў рэдакцыі газеты «Рабселькор». А ў 1933—1934 гадах працаваў ў газеце «Чырвоная змена». Два гады служыў у Чырвонай арміі. Пасля звальнення ў запас быў раз'язным карэспандэнтам «Звязды». Прыняў удзел у вызваленчым паходзе ў Заходнюю Беларусь.

Раніцай 22 чэрвеня 1941 года яго накіравалі на ваенныя зборы. У самым пачатку Вялікай Айчыннай вайны прайшоў каля Мажайска трохдзённыя курсы перападрыхтоўкі і разам з групай курсантаў быў накіраваны на Паўночна-Заходні фронт у раён Тарапец-Асташкаў камандзірам узвода. У канцы верасня паранены трапіў у палон. Прайшоў праз лагеры ваеннапалонных у Тарапцы, Даўгаўпілсе, пад Рыгай. Быў у «шталагах» і на рамонтных работах у Германіі. Удзельнічаў у інтэрнацыянальным руху Супраціўлення. Рэдкі выпадак: тройчы ўцякаў з палону і судам не быў расстраляны. Апошні ўцёк ранней вясной 1945 года закончыўся паспяхова.

Дэмабілізаваўшыся з Чырвонай арміі, працаваў раз'язным карэспандэнтам «Звязды», загадваў аддзелам публіцыстыкі «Літаратуры і мастацтва», быў літаратурным кансультантам Саюза пісьменнікаў БССР.

Да 1933 года пісаў вершы. У 13 гадоў выступіў з імі не толькі ў насценгазеце, але і ў часопісе «Малады артыст». У 1926—1931 гадах публікаваўся рэгулярна, а ў 1932-м выйшаў зборнік яго паэзіі «Смялей, таварыш!». Пасля гэтага перайшоў на прозу. Праз год былі надрукаваны

цікавая гісторыя напісання аповесці «Вяснянкі». Пра гэта сам аўтар аповядаў так: «Неяк улётку сорака сёмага года я прысутнічаў пры правярцы выканання дагавора на спарборніцтва паміж двума перадавымі калгасамі — палескім і аршанскім. Дэлегацыя палескіх калгаснікаў гасціла ў калгасе пад Оршай. Мяне цікавіла адна надзвычай жывая, энергічная дзяўчына — калгасны камсорт, да якой мы, жартуючы, сваталі маладога ўдлага хлопца, што прыехаў з дэлегацыяй з Палесся. Я задумаў тады напісаць на гэтым матэрыяле аповяданне, але задума нечакана разраслася, і ў маім уяўленні... выразна акрэслілася «Вяснянка»».

Напісаў я гэтую аповесць шпарка, як кажуць, на адным дыханні: узяў у рэдакцыі чарговы месячны водпуск і, нікуды не выязджаючы з Мінска, за месяц зрабіў чарнавы накід усёй аповесці; дапрацоўваў потым дэталі, а ў аснове нічога не мяняў. То быў ўдача, якая не так і часта сустракаецца ў творчай практыцы».

А вось што пісаў пра «Даль палявую» Уладзімір Казбярук: «Асноўны пафас рамана заключаецца ў сцвярдзенні той думкі, што ўсе перавагі

ўвесь ход разгортвання падей...

Асобна трэба сказаць аб мове твора. Яна паэтычная, сакавітая...»

«...На адной са сваіх сустрэч з нарысістамі, калі Тарас Хадкевіч працаваў у Саюзе пісьменнікаў БССР кансультантам, ён казаў пра стаўленне творцы да сваёй працы: «Наша задача, задача публіцыстаў, — пазбегнуць звычайнай, сумнай біяграфічнасці: мастак павінен па-мастацку, вобразна бачыць; па-свойму ўсё бачанае асэнсоўваць, падвергнуць так званай разумнасці. Чытач павінен убачыць вобраз таго чалавека, пра якога ты пішаеш...»

Сёння асабліваю актуальнасць набываюць такія творы Тараса Хадкевіча, як аповесць «Братэрства», кнігі «Беларуская ССР», альбом «Савецкая Беларусь у фотаілюстрацыях», «Мы раскажам пра Мінск», напісаныя ў суаўтарстве; нарыс «Мая Беларусь» (1961), даведнік «Мінск», нарысы «Асвейскія запісы» («Польмя», 1956, № 2), «Красуй, Беларусь» («Маладосць», 1958, № 12), «Неўміручыя сляды подзвігу», аповяданне «Роздум ля Кургана славы», фотаальбом «Мінск».

Тарас Хадкевіч напісаў пяць зборнікаў аповяданняў для дзяцей: «За сінім лесам», «На новым месцы», «Спеюць яблыкi», «Жыла-была казка», «Дзвіна пайшла».

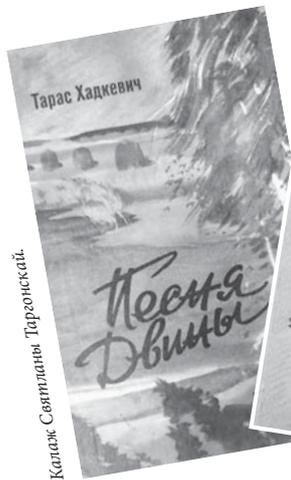
Творы неаднаразова перакладаліся на рускую. Асобныя і на англійскую, армянскую, балгарскую, венгерскую, грузінскую, казахскую, латышскую і іншыя мовы.

Некаторыя перакладчыкі, у тым ліку і Язэп Семязон, яго самога называлі «майстрам перакладу». Самыя вядомыя пераўвасабленні Т. Хадкевіча — пераклады кніг М. Горкага «У Амерыцы» і «Апавяданні», роман грузінскага пісьменніка А. Чайшвілі «Лело». Тараса Канстанцінавіча не стала 14 жніўня 1975 года. Анатоль Астрэйка, з якім ён пасябраваў, працуючы ў «Чырвонай Полаччыне», прысвяціў яго памяці такія радкі:

*Сваё сэрца ты
нам накінуў,
І градаць песні і вясны,
любіў як сын Наддзвіння
і сам стаў песняю
Дзвіны...*

Імем Тараса Хадкевіча названы Цэнтральная раённая бібліятэка горада Верхнядзвінска і адна з вуліц Полацка.

Эмануіл ЮФЕ

Калаж Святапілы Тарошкітай.

апавяданні «Марцін з Весялова», «Варштаты і кветкі», «Бадзёрае пакаленне», нарысы «Дзеці нашай краіны», «Калі гіне ініцыятыва», «Справу арганізоўвае палітадзел». Пасляваенная творчасць прысвечана барацьбе супраць фашызму (аповесці «Братэрства», «Рэха ў гарах»), жыццю вёскі пасляваеннага, аднаўлення перыяду, працоўнаму гераізму савецкіх людзей (аповесць «Вяснянка», роман «Даль палявая»), людзям новабудуоўляў (роман «Песня Дзвіны», нарыс «Нафтагігант на Дзвіне»).

На думку літаратурных крытыкаў Беларусі, самымі вядомымі творами Тараса Хадкевіча былі аповесць «Вяснянка» і роман «Даль палявая».

калектыўнай сельскай гаспадаркі могуць раскрыць толькі ў буйных шматгалінных калгасах. Гэта і ёсць тое пытанне, якое ў першую чаргу хвалюе пісьменніка, хоць ён быццам больш гаворыць пра МТС, шмат увагі аддае гораду і іншым пытанням.

Пісьменнік стварае запамінальныя чалавечыя характары. Чытача цікавіць лёс герояў твора, у першую чаргу — Паходні, былога партызанскага камісара, наменніка дырэктара Ленінскай МТС па палітчыні, наменніка старшыні ўзбудыненага калгаса імя У.І. Леніна...

Вобраз Паходні — той кампазіцыйны цэнтр, тая галоўная вядучая лінія ў творы, раскрыццю якой падпарадкаваны

Мары аб вясенняй цішы

Значнай даце ў мастацкім жыцці Беларусі — 150-годдзю з дня нараджэння Вітольда Бялыніцкага-Бірулі — прысвяцілі выстаўку пад назвай «Фестываль пейзажа» ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Праект у галерэі «Лабірынт» — даніна павягі найбуйнейшаму беларускаму пейзажысту, стваральніку сапраўднай галерэі вобразаў беларускай прыроды. Арганізавана экспазіцыя сумеснымі намаганнямі Нацыянальнай бібліятэкі і Беларускага саюза мастакоў. Знаёмыя аматарам мастацтва творы і работы тых, хто толькі пачынае творчы шлях, — гэта тое, што чакае гледача на выстаўцы «Фестываль пейзажа», якая будзе працаваць да 24 красавіка. Як паведамляюць арганізатары, дата яе заканчэння можа быць зменена.

Большасць краявідаў выканана ў традыцыйнай манеры. І менавіта тут самы час паразважаць пра тое, наколькі цікавы прапанаваны жанр для сучасніка, звыкла да наватарства, эксперыментаў, а таксама мудрагелства не толькі цяперашніх аўтараў, але і іх папярэднікаў. Ці можна удаля перайначыць пейзаж і ці неабходна ўвогуле? На гэтыя пытанні большасць адказаў: «Так!» У свой час гэта паспяхова рабілі такія мастакі, як, напрыклад, Вінсэнт Ван Гог («Пшанічнае поле з крумкачамі», 1890), Фернан Кнопф («Пакінуты горад», 1904), Казімір Малевіч («Раніца пасля завірухі ў вёсцы», 1912).

Леанід Вялічка «Зіма ў старым парку», 2022 г.

Аднак ці ўсё так проста з тым жа традыцыйным пейзажам? Некаторыя ўвогуле лічаць, што гэта самы просты для разумення жанр жывапісу. Аднак, зразумела, ён нашмат змястоўнейшы, чым проста сінтэз адлюстравання краявідаў і ўласных пацудзіў мастака. Да таго ж мы часта забываем, што гэта параўнальна малады жанр, бо доўгі час выявы прыроды выкарыстоўваліся толькі ў якасці фону, у тым ліку для сцэн жанравых сюжэтаў і партрэтаў. Уздым пейзажнага жывапісу гісторыкі мастацтва звязваюць з развіццём пленэрнага пейзажу. У сваю чаргу гэтаму паспрыяла вынаходства ў XIX стагоддзі метаду вытворчасці цюбікавых фарбаў. Натуральна, павялічыўся выбар тэм і пашырылася эмацыянальная насычанасць твораў.

Таму нельга засмучацца: пейзаж — вельмі перспектывны жанр, і нават «традыцыйная» манера выканання не павінна пахоць. Праблема якраз у тым, каб знайсці штосці сапраўды вартыя ў цяперашняй колькасці пейзажных работ — а звартаецца да гэтага кірунку ледзь не кожны жывапісец. Менавіта такія праекты, як «Фестываль пейзажа», даюць магчымасць і сур'ёзна задумацца пра сваё стаўленне да жанру, і знайсці штосці цікавае для сабе, і ўвогуле ацаніць стан і ўзровень гэтага кірунку мастацтва ў Беларусі.

Сярод аўтараў, якія прадставілі на суд гледача свае работы, — Вячаслаў Паўлавец, Уладзімір Рынкевіч, Дзяніс Барсукоў, Антон Вырва, Міхаіл Крот, Васіль Пяшук, Ганна Чапурная-Алейнік, Андрэй Карпянкаў, Ганна Раманенка, Дзмітрый Мшар, Сяргей Пісарэнка,

Наталія Лебедзева, Наталія Шапавалава, Вольга Кузняцова, Наталія Каралёва, Анжаліка Вакуліч, Інга Карашкевіч, Святлана Ярмук, Ганна Філіпенак, Галіна Хайдарова ды іншыя. Ледзь не ўсе карціны ахопліваюць перыяд з 2020 да 2022 года. Ці не сапраўднае актуальнае мастацтва? «Лірычны і стрыманы, сугучны спакойнаму каларыту беларускай прыроды жывапіс Уладзіміра і Паўла Масленікавых; цёплы і празрысты, падобны на акварэль гарадскі пейзаж Васіля Пешкуна; трапяткія драўляныя хаткі Наталіі Шапавалавай і Міхаіла Крота. Рэалістычныя карціны Антона Вырвы вылучаюцца асабліва тонкасцю, мяккасцю і глыбінёй успрымання і перадачы зімовага, вясновага і летняга наваколля. Нечаканым кантрастам на іх фоне выступаюць сакавітыя пейзажы Юліі Мацуры, — прыкмячаюць арганізатары і дадаюць: — Многім палотнам на выстаўцы

Антон Вырва «Вясенняе сонца», 2021 г.

ўласцівы вобразна-паэтычны пачатак, мелодыка танальных спалучэнняў, філасофскае асэнсаванне натуральных матываў. Пейзажы Алы Страуты, Святланы Рыжыкавай, Веры Каўзановіч, Сяргея Пісарэнкі, Уладзіміра Рынкевіча адметныя індывідуальнасцю і філасофскай змястоўнасцю.

Спачатку хацелася б звярнуцца да твораў, аўтары якіх выкарыстоўвалі вельмі яркія разнастайныя фарбы, што ў беларускім пейзажы сустракаецца не так часта. Яскравы прыклад: адна з заўважных на выстаўцы работ мае назву «Зурбаган» (2022). Наталія Лебедзева звярнулася да выдуманнага прыморскага горада, які фігуруе ў шматлікіх творах Аляксандра Грына (а той доўгі час жыў у Крыме). Глядач назірае паселішча з вышыні, перад ім — дахі, вокны, лесвіцы... Прырода тут абмалявана невыразна, увогуле пра яе нагадваюць толькі сілуэты, выкананыя ў насычаных колерах. Што рэдка для сучасных пейзажаў, прысутнічае герой-сімвал, мяркуючы па ўсім, — Багародзіца, якая наглядае за горадам і яго жыхарамі, хоць іх і не відаць на такой адлегласці. Між тым усе кампазіцыі, дзе аўтарамі прапануваецца від з вышыні, выглядаюць вельмі выйгрышна: гэта «Пейзаж» (2020) Вольгі Кузняцовай, «Песня зімы» (2020) Ганны Раманенкі, «Алея» (2021) Алы Страты, «Цішыня» (2021) Вольгі Навіцкай.

Насычана-змрочнай выглядае «Алея» (2020) Наталіі Шапавалавай. Уласцівы метаду мастацкі геаметрызм заўважны нават там, дзе яго, здаецца, знайсці складана, асабліва ў іншай рабоце творцы пад назвай «Белы лес» (2020). Сіні і шэра-карычневы колеры тут дамінуюць, атрымаўся сапраўдны начны пейзаж, які, дарэчы, пужае сваёй перспектывай, што вядзе ў невядамасць.

Амаль фатаграфічным і поўным розных адценняў атрымаўся «Сапраўдны захад сонца» (2021) Інгі Карашкевіч. Здавалася б, «правільны», стрыманы, гарманічны кампазіцыйна пейзаж без асаблівых дэталей і акцэнтаў... Аднак ён здольны пазмагацца за ўвагу гледача: колерам, святлом і, галоўнае, настроем.

Гэткая жа жыццярэаднасцю падкупляюць Марыя Сыржаваш з акварэлю «Савейкі. Апошні прамень» (2021), Уладзімір Рынкевіч і яго жыватворны «Бязрозы сок» (2020), Святлана Рыжыкава са сваёй суровай і крышачку панурай «Вясной на Дняпры» (2021).

Увогуле, мастакі не баяцца «сутыкацца з цемрай», адлюстроўваючы змрок: начныя краявіды, выявы прыроды ў час змяркання ці непагоды. Так, даволі таямнічай выглядае работа «Танга» (2020) Грыны Данскавай, на якой — лес у незвычайным святле. Галоўныя героі — два старыя і ўжо трухлявыя дрэвы, якія пераліліся ў танды, што не можа не сімвалізаваць шчаслівы саюз, пазачасавы і непарушны. Акварэль у гэтым выпадку стварае атмасфера ўмоўнасці, казачнасці, чаму спрыяюць і ключавыя колеры: чорны і белы, чырвоны і сіні (гэткі ж матыву ўласцівы іншай рабоце аўтара пад назвай «Тодэс», 2020). Падобная па настроі графіка Кацярыны Мясніковай («Уражанні-2», 2021; «Сезон дажджоў і туманаў», 2021), якая робіць акцэнт на паўсядзённым, звычайным, аднак імкнецца паказаць яго незаўважную ўнікальнасць. У творах адсутнічаюць па-сапраўдному адметныя дэталі, іх разьнячка — агульныя планы, у якіх можна згубіцца, растаць. Вельмі экспрэсіўны і жывы лінарыт Марыны Дарожкі «Саборная плошча. Мінск» (2020), адзін з нямногіх на выстаўцы гарадскіх пейзажаў. Нягледзячы на моцны ўпор на архітэктурную прыгажосць гэтай часткі Мінска, некалькі прыкмет даюць зразумець, што перад гледачом не старажытны горад ці сталіца перад ваенным разбурэннем. Ён сучасны, багаты, светлы,

не маюць патрэбы ў прадстаўленні: так, ужо знаёмыя аматарам мастацтва матывы выкарыстоўваюць Вячаслаў Паўлавец (серыя «Чаканне вясны», 2018—2022), Андрэй Карпянкаў («Маўчанне зімовых дрэў», 2022), Галіна Хайдарова («Прасторы падарожжаў», 2020; «Па-за часам», 2020). У такіх спакойных і меланхалічных работах (і не толькі, што відаць па вышэйназваных карцінах) найчасцей сустракаецца адзін з найпапулярнейшых вобразаў — дрэва, якое сімвалізуе жыццё, рост, абнаўленне і адраджэнне. Нельга не ўлічваць і тое, што сімвал дрэва ў фальклоры вядомы як дрэва жыцця, а ў многіх народаў прысутнічаюць два асноватворныя паняцці — дрэва жыцця і дрэва пазнання добра і зла. Толькі хто можа паспаборнічаць з дрэвамі Аляксея Саўрасава, Архіпа Куінды, Івана Шышкіна, таго ж Ван Гога?.. Так, не вельмі выйгрышна нават у канцэпцыі вясняўкі выглядаюць такія творы, як «Дрэва» (2021) Наталіі Каралёвай, «Бабуліна пунька» (2020) Анжалікі Вакуліч, «Майскі сад» (2020) Марыны Канавалавай... Яны паўтараюць настолькі вядомыя матывы, што становяцца нецікавымі. І, наадварот, чапляюць сваёй адметнасцю «Мары пра сонца» (2020) Святланы Серадзюк, «Стражнікі Міра» (з серыі «Мірскі замак», 2020) Віктара Данілава, «Цвіце багун» (2019) Святланы Ярмук і асабліва «У цішы бярэз» (2020) Ганны Чапурной-Алейнік. Акварэль апошняй больш нагадвае абстрактнае, а выкарыстанне неабходных колераў ды іх спалучэнне робіць яе таямнічай і зразумелай адначасова. Увогуле ж, нельга сказаць, каб хтосьці адважыўся на нейкі смелы эксперымент з архетыпічным вобразам дрэва. Збольшага аўтары схілы да традыцыйнага для беларускага пейзажа адлюстравання гэтага сімвала.

Паўстае цікавае і ні ў яким разе не сур'ёзнае пытанне: каго ж з прадстаўленых на «Фестывалі пейзажа» можна называць сапраўдным паслядоўнікам Вітольда Каэтанавіча? Тэматычна падобная да твораў знакамітага мастака карціны «Цішыня» (2022) Ганны Раманенкі, «Хмарны дзень» (2021) Дзмітрыя Мшара, «Гай» (2021) Сяргея Пісарэнкі, «Зіма ў старым парку» (2022) Леаніда Вялічкі, а таксама акварэлі Вячаслава Паўлаўца. Аднак найбольш да прынцыпаў творчасці Бялыніцкага-Бірулі наблізіўся Антон Вырва. На выстаўцы «Фестываль пейзажа» мастак прадставіў тры творы: «Восенняя раніца» (2020), «Зімі дзень у Ракаве» (2021) і «Вясенняе сонца» (2021), лакалічныя і жыццёсцярджалныя. Іх адметнасць — пранікліваць, уважлівае стаўленне да наваколля, дакладная перадача настрою прыроды. Антон Вырва здольны адлюстраваль

Міхаіл Крот «Вясна на старой вуліцы», 2020 г.

і пра гэта кажа кожная графічная лінія, кожны абрыс архітэктурных форм.

Так ці інакш, большасць пейзажаў на выстаўцы вельмі лірычныя, выкананы ў светлых колерах. Некаторыя работы

рэачаснасць, звяртаючыся да асноў рэалістычнай школы, аднак, відавочна, у душы ён лірык, таму пацудзіў самога творцы не могуць быць не заўважнымі.

Ю́генія ШЫЦЬКА

Пра землякоў і зямлян

Івану Міско — у дзень 90-годдзя

Тры манументальныя партрэты
Землякоў, герояў-касманаўтаў, —
На рахунку творчым значыць гэты:
Тры палёты ў космас здзейсніў аўтар!

Васіль Зуёнак. Тры палёты

Юбілей заўсёды даюць штуршок да раздуму, успамінаў, падсумавання вынікаў. Гэта тычыцца і прыватнага жыцця, калі святкаванне адбываецца ў сваяцкім і сяброўскім акружэнні, і дзейнасці знакамітых, уганараваных агульнанароднай увагай і пашанай.

У сёлетнім 140-годдзі з дня нараджэння Якуба Коласа прыгадалася пазедка ў старажытны горад над Шчарай, арганізаваная нашчадкамі песняра 15 гадоў таму назад.

Роднымі мясцінамі

Асноўнай мэтай маршруту «Мінск — Слонім» была творчая сустрэча ў гарадской бібліятэцы, а таксама першая ў Беларусі прэзентацыя паэмы «Новая зямля» на украінскай мове. Сярод паязданаў: перакладчык Валерый Стралко, паэт Анатоль Вярцінскі (аўтар прадмовы да кіёўскага выдання), скульптар Іван Міско, паэт Фёдар Баравой, літаратуразнаўца Мікола Трус. Ад сям'і класіка — Аляўціна Цімафееўна і Вера Данілаўна Міцкевічы.

Дарага да родных мясцін спрыяла ўспамінам пра дзіцячы і юнацкія гады, якімі шчодро дзяліўся з кампаніяй Іван Міско, родам з вёскі Чамяры, што знаходзіцца непадалёку ад горада. З асаблівым сантымантам прыгадваў свае роспісы печы, за якія яго не пакаралі, а нават падбадзёрылі да творчасці. Амаль паводле раздзела «Дарэктар» з Коласавай «Новай зямлі» праходзілі

З кнігі «Іван Міско. Зорныя шляхі штурхаў да партрэта» (2018).

Скульптурны партрэт земляка. Іван Міско і Алега Лойка. Мінск, 2000 г.

Паэтычную танальнасць мерапрыемства падтрымлівалі Анатоль Вярцінскі і Фёдар Баравой. Ганаровы грамадзянін Слоніма скульптар Іван Міско дбаў пра захаванне культурнай спадчыны роднага краю, вёў гаворку ў вызначаным мастакоўскім дыяпазоне — і пра землякоў, і пра зямлян.

Коласаў эпісталарый

Падчас дарогі Вера Міцкевіч — у памкненнях утрымаць успаміны прысутных у коласаўскай арбіце — прыгадала цікавы факт: у 1954 годзе дзяўчына са Слонімскага раёна запрасіла класіка да сябе на вяселле. На такое адважылася Станіслава Раманоўская з вёскі Дзераўна.

Пасля вяртання ў Мінск аўтарам гэтых радкоў была неадкладна распачата пошукавая праца. Адказ Якуба Коласа надрукаваны ў Зборы твораў, ліст адрасата захоўваўся ў фондах музея песняра.

Шматтаважаны
Канстанцін Міхайлавіч!

Пиша Вам Беларуская дачка селяніна,
каласніца, якая любіць Вас. Для Беларускіх
свіноў і дачок, якіх Вы праслаўляеце
ў сваёй творчасці. Вы з'яўляецеся бацькам.
Мой бацька Раманоўскі ў час панскай
Польшчы падарваў сваё здароўе,
прыкладаючы ўсе намаганні для выхавання
дзяцей. Але, нягледзячы на тое, што
я засталася без бацькі, дзякуючы клопатам
партыі і ўрада я ішчасліва.

З гэтай жа любоўю, з якой ставіцца
да Вас увесь Беларускі народ, я запрашаю
Вас як роднага бацьку быць на маім вяселлі
13 чэрвеня 1954 года.

Дарагі Канстанцін Міхайлавіч, вельмі
прашу Вас быць на маім вяселлі пасаджоным
бацькам.

Мой адрас: Гродзенская вобл., Казлоўшчынскі р-ён, Дзераўноўскі с/сав., в. Дзераўна. Раманоўская Станіслава Уладзіміраўна.

(Паводле пасляваеннага адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу, Дзераўноўскі сельсавет уваходзіў у склад не Слонімскага, а Казлоўшчынскага раёна. — М. Т.)

Лепш за ўсё Вам ехаць на горад Слонім. Ад Слоніма да Дзераўноў 15 кіламетраў на шасейнай дарозе.

Пісьменнік у той час быў у лекамісіі, на запрашэнне адказаў цёплым лістом-віншаваннем:

8 чэрвеня 1954 г.

Дарагая Стасенька!
Учора мне даставілі суды, у бальніцу, дзе я зараз знаходжуся, Ваша пісьмо. Ад усяго сэрца дзякую Вам, Стасенька, за Ваша сардэчнае пісьмо і за запрашэнне прыехаць на Ваша вяселле. І прыехаў бы, каб не быў хворы. Век мой ужо такі, што ездзіць мне цяжка. Дык дазволь, мая дарагая Станіслава Уладзіміраўна, ад усяго сэрца павішаваць Вас з Вашай асабістаю вялікай урачыстасцю, з днём Вашага выхаду замуж. Няхай жа замужства Ваша будзе радасным і ішчаслівым. Таксама вініваю і Вашага мужа. Жывіце ў згодзе, у дружбе і ішчасці.

Цалую Вас па-бацькоўску.
Усяго найлепішага.

З прыватнага збору нашчадкаў Якуба Коласа.

Помнік Якубу Коласу (рабочы варыянт). Аўтары: Іван Міско, Уладзімір Піпін, Сяргей Логвін. Мінск, 16 лютага 2022 г.

З прыватнага збору нашчадкаў Якуба Коласа.

У творчай майстэрні. Іван Міско, Марыя Міцкевіч, Сяргей Логвін, Вера Міцкевіч. Мінск, 15 студзеня 2022 г.

вытрымка з гістарычнага дакумента: «Жыгімонт Трэці, кароль польскі, вялікі князь літоўскі, даем гэты прывілей на выданне Статута Вялікага княства Літоўскага шляхетнаму Льву Сапегу, паколькі яго дабрадзейнасць, майстэрства і руплівасць у справах дзяржаўных нам былі паказаны і даказаны»...

Праз 15 гадоў ад часу паездкі ў Слонім зноў спрацавала коласаўскае сілавое прыцягненне. У суаўтарстве са скульптарамі Уладзімірам Піпіным, Сяргеем Логвіным, з якімі быў пасляхова ажыццёўлены сапегавскі праект, Іванам Міско падрыхтаваны помнік Якубу Коласу, прызначаны для ўстаноўкі на радзіме песняра — у Стоўбцах.

Нашчадкі класіка былі запрошаны для кансультацый у майстэрню. Прагучалі меркаванні, заўвагі, пажаданні зацікаўленых і найбольш кампетэнтных асоб. А чытачы «ЛіМа», дзякуючы зробленым у час гэтых візітаў здымкам, маюць унікальную магчымасць паглядзець на этапныя моманты творчага працэсу. Перад тым, як на арбіту нацыянальнага космасу і святасузірання будзе выведзены яшчэ адзін манументальны спадарожнік беларушчыны.

Мікола ТРУС

У гасцяцях у Алега Лойкі. У першым радзе (сядзяць): Алега Лойка, Валерый Стралко. У другім: Мікола Трус, Фёдар Баравой, Іван Міско, Вера Міцкевіч, Анатоль Вярцінскі, Аляўціна Міцкевіч. Слонім, 9 верасня 2007 г.

этапы сямейнага выхавання: «А будзе ісці навука туга, // Падгоніць бацькава папруга!»

У творчых мроях прызнанага майстра касмічнай тэматыкі была мемарыялізацыя гісторыі Слонімшчыны. Скульптару, які выдатна ведае культурны ландшафт горада, уважліва ўяўлялася месца будучага помніка Льву Сапегу, а натхненне і ўпэўненасць перадаваліся прысутным.

Пасля ўдакладнення, адкуль я родам, Іван Якімавіч прызнаўся, што ў маёй вёсцы Ісаевічы яму не даводзілася быць, а вось у суседнюю — Дзераўноў — калісьці прывязджаў на возе разам з бацькам на млын. Аказалася, з Дзераўноўскай сярэдняй школы звязаны лёс не аднаго чамяроўца. Тут пачынаў свой працоўны шлях літаратуразнаўца Іван Пятровіч Чыгрын, шмат гадоў працаваў мае настаўнікі — Марыя Васільеўна Быкава (Дабрыян), Ігар Міхайлавіч Іскрык...

Фарміраванню ўзнёсла-паэтычнага настрою на сустрэчу са слонімацамі падарожным з Мінска спрыяў і кароткі прыпынак-сняданне на беразе маляўнічай рачулки Лахазава, і заезд у Жыровіцкі манастыр, і кароткае гасцяванне ў доме навукоўца і паэта Алега Лойкі.

Цудоўна, што і казач, прайшла сустрэча ў Слонімскай цэнтральнай раённай бібліятэцы імя Якуба Коласа, гасцінна арганізаваная яе супрацоўнікамі на чале з загадчыцай Ларысай Рэпінскай. Прысутныя мелі магчымасць пачуць двухмоўны варыянт гучання ўрыўкаў з «Новай зямлі»: у арыгінале — з вуснаў унучкі пісьменніка Веры Міцкевіч, в украінскай інтэрпрэтацыі — у выкананні Валерыя Стралко.

Бывай, зіма-харашуха!

Як вядомы харэаграфічны ансамбль праводзіў снежную пару

Вясна дорыць акрыленне і ўзнёслаць. Хочацца паскорыцца і закружыцца ад прадчування абуджэння. У кожнай пары года свая меладычнасць. Зімой, напрыклад, шэпт гулівых сняжынак, гоман вірлівай завеі, подых марознага ветру, што немагчыма не праспяваць, а яшчэ — пратанцаваць. Гэта найлепшым чынам адлюстравалі нядаўна артысты Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага ансамбля «Харошкі» ў канцэртнай праграме «Зімачка», даўшы магчымасць удзельнікам характарам зімовым, каб неўзабаве ацаніць вясновае.

Беларуская народная песня ў музычнай апрацоўцы Уладзіміра Гінько «Разбушуйцеся, буйныя вятры» паўстала з элементамі фолк-року, што надало ёй арыгінальнасці і сучаснасці. Дарэчы, музычныя апрацоўкі Уладзіміра Гінько аздабляюць большасць кампазіцый, ствараючы своеасаблівыя відзіткі ансамбля. Так, музычна-харэаграфічная кампазіцыя «Завеі» — вытанчанасць не толькі музычнага суправаджэння, але і ўзор увасаблення задумы праз тэатралізаванасць, праз адмысловыя вобразы, створаныя і з дапамогай неперарывных касцюмаў. Не проста танец, рухі, а інсцэніроўка, якая шматгранна перадае характар дзеі.

Мастацкі кіраўнік ансамбля «Харошкі» Валянціна Гаявой на біс.

Харэаграфія «Харошак» напоўнена глыбінным сэнсам. «Кросны» — танец, рытм якога нагадвае стук кроснаў — старадаўняга ткацкага станка. Дзве пары, дзе мужчыны ў сініх уборах, а жанчыны — у строях, на спіне аздобленых тканай хусткай, выступалі сімвалічнае «цок-цок», быццам пераносячы ў традыцыйнае беларускае ткацтва.

Цікавы сюжэт у зімовага танца «Кужалёк». Зачараванасць дзеі пачынаецца з таго моманту, калі дзяўчаты-салісткі паважна, годна, ступаючы ў такт музыцы, нясуць тканія скруткі... як немаўля. А потым беражліва кладуць. Гэта кужалёк. Яго ткалі ўзімку з ільнянога палатна. Калі пачыналася адліга, палатно расціралі на снезе, тапталі, каб яно было мяккае і белае. Гэта выразна паказалі на сцэне — танцавалі на разасланым кужалёку, праводзячы запаветную ніць стагоддзяў. Закласці сэнс у кожны танцавальны нюанс і засяродзіць увагу на важнасці традыцый продкаў — у гэтым нязменная задача Валянціны Гаявой, ідэйнай натхняльніцы «Харошак», мастацкага кіраўніка і галоўнага балетмайстра, народнай артысткі Беларусі, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь. Яе творчыя задумы знаходзяць належнае ўвасабленне, узнікаючы пласты нашай гісторыі. Надзвычай трапяткі момант, калі дзяўчаты-танцоркі кляпатліва скручваюць кужалёк і зноў нясуць, як дзіця, на руках. А хлопец у пары неадрыўна, замілавана глядзіць на дзяўчыну. І ў гэтым позірку — усё...

Эмацыянальна насычаныя вакальна-інструментальныя кампазіцыі, як, напрыклад, «Што ж ты не прыйшоў»: «Што ж ты не прыйшоў, // Як месяц узышоў? // Я цябе чакала. // Ці каня не меў? // Ці сцежкі не знаў? // Маці не пускала?» Або казачка песня: «Ой пад мостам, мостам сонейка ўзыграе. // Ой, нашы казачэнькі

Лірычны танец «Каханачка».

Музычна-харэаграфічная кампазіцыя «Беларускія мадонны».

конікаў сядлаюць». Ці жартоўная беларуская «Харашуха»: «На вуліцы мокра, // А на ганку суха, // Выйдзі, выйдзі да мяне ты, // Мая харашуха!» У выкананні вакалістаў Марыны Анкуды, Волгі Неўмяржыцкай, Віктара Кедалы, Мікіты Рубацкага песні прагучалі надзвычай выразна.

У гэтай праграме ў нас прэм'еры вакальна-інструментальных нумароў, у прыватнасці «Што ж ты не прыйшоў», — адзначае спецыяліст па рэкламнай камунікацыі ансамбля «Харошкі» Вольга Томкавіч. — У другім аддзяленні — фальклорныя нумары з залатога фонду: «Пава», «Субота» (з 1974 года). Увогуле, больш чым 75 нумароў залатога фонду аўтарства Валянціны Гаявой. Ёсць нумары, якія падлягаюць узнаўленню, — Валянціна Іванаўна будзе над імі працаваць. Больш чым 75 нумароў толькі харэаграфічныя, а яшчэ колькі песен! Ёсць у нас адметныя і інструментальныя кампазіцыі. Да таго ж заўсёды жывая музыка. Напрыклад, у нумары «Барыня» саліруюць музыканты. Ёсць найгрышы — дынамічныя, з найвышэйшым майстэрствам выканання.

Надзвычай эфектна і каларытна глядзелася музычна-харэаграфічная кампазіцыя «Дрыготка». Чаргаванне лірычнай мелодыі з актыўным рытмам стварае атмасферу перажывання. І няздзіўна: сутнасць танца — падарыць абранніку запаветную хустачку, якую дзяўчына вышыла сама. Гэта сімвал яе кахання, а для хлопца — знак таго, што можна смела ісці ў сваты. Ёй дрыготка — ён, мажны, смелы, у фіялетавым плашчы, захінае яе. Пары мілуюцца. У гэты момант музыка павольная, п'явучая, потым жа хуткая, імклівая. Толькі самы годны атрымае запаветную хусцінку...

Музычна-харэаграфічная кампазіцыя «Дрыготка».

Не саступае па сюжэтнай насычанасці музычна-харэаграфічная кампазіцыя «Беларускія мадонны». Прыгожыя, грацыёзныя, статныя кабеты нясуць як святыню, як увасабленне жэстычкі ручнік. Ён тут цэнтр, вакол якога разгортваецца маляўнічае прадстаўленне.

Харэаграфічная замалёўка з сялянскага жыцця «Камарынская» — відзітка «Харошак»: аграбачыныя скокі, драйв, напал эмоцый не пакідаюць аб'якавым нікога. Як і жартоўны танец «Пава» з салістам Ягорам Мельнікавым (раней гэтую ролю выконваў заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Фёдар Балабайка). Атмасферу ствараюць галаўныя ўборы танцорак з рознакаляровага пер'я і яркія, пярэстыя касцюмы. Лірычны танец па матывах гарадскога фальклору «Каханачка» — пачуццёвая аддушнына. Рамантыку ў парох ствараюць не толькі закаханыя погляды танцораў адно на аднаго, але і адпаведныя сукенкі дзяўчат: яны падобныя да фарфоравых лялек.

Сёння «Харошкам» 48 гадоў. Ствараўся калектыв для выезду за мяжу. Першая краіна, куды «Харошкі» паехалі на гастролі, — Данія. І быў такі поспех, што датчане за ансамблем ездзілі з горада ў горад. Першую ўзнагароду «Харошкі» атрымалі праз тры гады пасля стварэння калектыву. На конкурсе сярод прафесійных калектываў СССР дзе гасцямі былі ў тым ліку ансамбль Ігар Маісеева, ансамбль танца Украіны імя Паўла Вірскага, «Харошкі» занялі першае месца. Бадай, ніводнае выступленне калектыву не абыходзіцца без авацыі і выклікаў на біс, як і гэтым разам, бо глядачоў скарае тое, што нельга падрабіць, — шчырасць.

Наталля СВЯТЛОВА, фота аўтара

Пісьменнік-партызан звяртаецца да высокага кіраўніка-партызана

Велічыня таленту празаіка, публіцыста, літаратуразнаўца, кінасцэнарыста Алесь Адамовіч, несумненна, яшчэ будзе ацэнена наступнымі пакаленнямі чытачоў. І тады многія факты, магчыма, прыхаваныя ў архівах і ў цянях памяці, адкрыюцца наоў, прагучаць з новай сілай...

У 1967 годзе рэжысёр Віктар Тураў зняў на кінастудыі «Беларусьфільм» чорна-белую мастацкую стужку «Вайна пад стрэхамі» («Война под крышами»). Сцэнарый напісаў Алесь Адамовіч, які да гэтага надрукаваў раман на рускай мове. Першая публікацыя — у часопісе «Дружба народов». У гэтага твора, прысвечанага мужній жанчыне-беларусцы, якая спачатку дапамагала партызанам як падпольшчыца, а пасля разам з сынамі заняла месца ў шэрагах народных месціцаў, — вялікая сіла, вялікая гуманістычная моц... Алесь Адамовіч перажыў, выпакутаваў напісанае...

У фільме здымаліся вядомыя савецкія акцёры: з Расіі, Украіны, Прыбалтыкі. Маці, Ганну Міхайлаўну Корзун, іграла Ніна Ургант. А яшчэ ў фільме здымаліся Лізавета Уварава, Любоў Маліноўская, Кацярына Васільева, Дзмітрый Капка, Аляксандр Дзям'яненка, Юрый Гарабец... Мастак-пастаноўшчык — Яўген Ганкін. Кампазітар — Андрэй Валконскі. У фільм увайшлі дзве песні Уладзіміра Высоцкага — «Буслы» («Аисты») і «Песня пра новы час» («Песня о новом времени»). Была ў першалачатковым варыянце фільма і яшчэ адна песня Уладзіміра Высоцкага «У нас вчера с позавчера...»

На экраны стужка выйшла напрыканцы 1971 года... Лёс, адным словам, у фільма атрымаў няспрашу. Нейкім чынам падзеі прасвятляе знойдзены нядаўна ў Нацыянальным архіве Беларусі ліст Алесь Адамовіч, адрасаваны Першаму сакратару ЦК Кампартыі Беларусі Пятру Міронавічу Машэраву. Ад 4 чэрвеня 1968 года.

«...Але заўсёды ясна і выразна мы адчуваем па-грамадзянску актыўную ідэйную пазіцыю пісьменніка, вытокі якой — у ідэалагічнай атмасферы сённяшняга дня. Імкненне стварыць аб'ектыўную карціну гістарычных падзей спалучаецца ў дылогі з палымнай абароннай гуманізму і прыгажосці, з усхваляваным роздумам над праблемамі ўзаемаадносін людзей у грамадстве. Гэта забяспечвае дылогі Адамовіча баявое месца ў страі лепшых кніг сучаснай савецкай літаратуры ўвогуле».

«Глыбокапаважаны Пётр Міронавіч! Прабачце, калі ласка, за турботу. Вашы заўвагі па фільму «Вайна пад стрэхамі» займелі зусім пачобнае дзейства — вось чаму я راشыўся пісаць Вам, — прама, без усялякага лішняга ўступу пачынае свой зварот да кіраўніка Беларусі пісьменнік і кінасцэнарyst, удзельнік партызанскага руху... У чэрвені 1968 года Аляксандру Міхайлавічу было ўсяго сорак гадоў. За плячымі — напружаная праца літаратуразнаўца і празаіка. У 1958 годзе

пачыла свет яго кніга «Шлях да майстэрства: Станаўленне мастацкага стылю Кузьмы Чорнага». Праз год — зборнік літаратурна-крытычных артыкулаў «Культура творчасці». А ў 1960 і 1961 гадах у Мінску і Маскве — раман «Война под крышами». Рэцэнзіі на твор з'явіліся як у беларускіх перыядычных выданнях, так і ў маскоўскіх — у часопісах «Знамя», «Новый мир», у газетах «Красная звезда», «Литературная газета». У 1961-м пачыла свет кніга «Беларускі раман: Станаўленне рамана». А ў 1963 годзе пад адной назвай «Партызаны» выходзяць два раманы — «Война под крышами» і «Сыновья уходят в бой». І пакуль справа дайшла да пастаноўкі фільма, раманы выдаюцца яшчэ тройчы — у 1963, 1964, 1965 гадах. У 1963-м раман «Вайна пад стрэхамі» надрукаваны ў перакладзе на балгарскую мову. І ў гэтым жа годзе — па-літоўску...

З ліста Алесь Адамовіч Машэраву: «...У Маскве, у выдавецтве «Художественная литература» служаліся раптам самой кнігі «Вайна пад стрэхамі», пры гэтым паслаліся на аўтарытэтнае прырэчэнне. Спачатку я зразумеў так, што прырэчэнні сыходзяць не з Беларусі. Але, атрымліваюцца, хваля пайшла ад абмеркавання фільма.

Раман вытрымаў ужо 4 выданні (два ў Маскве), перакладзены ў сацыялістычных краінах і ўвогуле, да майго ўласнага здзіўлення, атрымаў вельмі высокую адзнаку ў саюзнай прэсе і крытыцы. Пішу пра гэта толькі дзеля таго, каб зразумелым было маё здзіўленне перад такім нечаканым паваротам у лёсе рамана.

Праўда, наколькі мне вядома, у ЦК КПБ прыходзілі скаргі ад некаторых маіх жа знаёмых і сяброў па партызаншчыне, якія неадначасна і вусна папалілі за тое, што я не паказаў, ці не так паказаў, таго ці іншага таварыша. І ўсялякі раз мне даводзілася тлумачыць, што гэта не дакументальная кніга, не ўспаміны, а звычайны раман, і яго варта так і разглядаць.

Не было, пэўна, выпадку, каб кнігі пра партызан не выклікалі падобных непаразуменняў. І Брыль, і Навуменка, і Кулакоўскі прайшлі праз гэта. Цяпер, здаецца, мая чарга...»

І гэта пры тым, што тагачасная літаратурна-мастацкая крытыка вельмі высока ацаніла зробленае Алесем Адамовічам. Чытаем у кнізе Нічыпара Пашкевіча «На шырокіх шляхах жыцця» (Мінск, 1965 год): «Віктар Каваленка, аўтар цікавага артыкула «Партызаны — людзі звычайныя», прысвечанага дылогі А. Адамовіча, правільна ўбачыў адзін з важнейшых ідэйных момантаў канфілікту паміж Мохарам і партызанскім калектывам як сутыкненне «надзвычайна спрошчанага раскладу людскіх паводзін», жорсткасці і бяздушнасці, прыкрытых высакароднай мэтай, з самой прыродай партызанскай вайны, у якую людзі ўступаюць па закліку сумлення, а не пад прымусам бюракратычна зразуметага дысцыпліны. І, дададзім мы, выглядае гэты канфілікт тым больш праўдзівым, жыццёва пераканальным, што пісьменнік з вялікай сілай паказаў маральна-псіхалагічныя крыніцы ініцыятывы, праўленай народам у барацьбе з фашызмам». І далей: «Складана і супярэчліва, як сама рэчаіснасць, развіваецца мастацкая думка «Партызан». Чытаючы гэтую інтэлігентную кнігу, трэба ўмець «сцішыцца» і быць гатовым не толькі слухаць, а і ўслухоўвацца, не толькі глядзець, але і ўважліва назіраць, не толькі адгукацца радасцю, б'юлем ці гневам на тую альбо іншую з'яву, але і ўдумвацца, аналізаваць — разам з аўтарам дабірацца праз зменлівую плынь знешніх уражанняў да філасофскай сутнасці грамадскага жыцця і патаемных глыбін людскіх характараў. Але заўсёды ясна і выразна мы адчуваем па-грамадзянску актыўную ідэйную пазіцыю пісьменніка, вытокі якой — у ідэалагічнай атмасферы сённяшняга дня. Імкненне стварыць аб'ектыўную карціну гістарычных падзей спалучаецца ў дылогі з палымнай абаронай гуманізму і прыгажосці, з усхваляваным роздумам над праблемамі ўзаемаадносін людзей у грамадстве. Гэта забяспечвае дылогі Адамовіча баявое месца ў страі лепшых кніг сучаснай савецкай літаратуры ўвогуле».

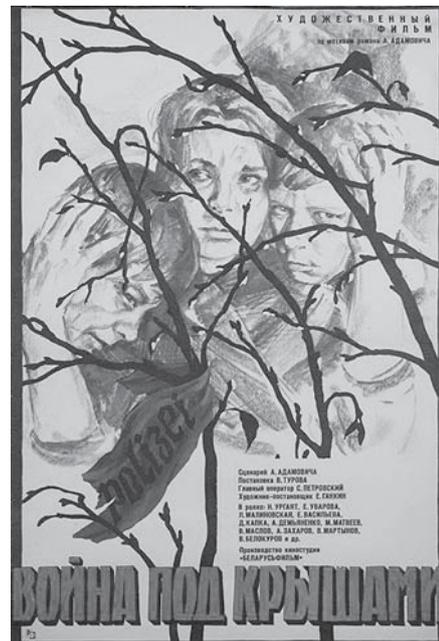
З ліста Алесь Адамовіч: «Не ведаю, наколькі паўплывалі і паўплываюць гэтыя скаргі на лёс фільма. Вельмі шкадуем з рэжысёрам, што нам так і не ўдалося выслухаць Вашы заўвагі і пажаданні (хаця мы гэтага дабіваліся праз Камітэт). Фільм усё ж такі глядзелі вельмі многія (у тым ліку нашы пісьменнікі), дзяліліся з намі меркаваннем, большай часткаю вельмі добрым, і нам, натуральна, хацелася б другога лёсу яму. Тым болей гэта датычыцца самога рамана, які раптам аказаўся адказчыкам за фільм.

Я пішу Вам як Першаму сакратару ЦК, але і як партызану. Усё ж такі мы, беларусы, вельмі мала зрабілі, каб свет даведаўся лепей, якая яна была, Беларусь-партызанка. З усёй складанасцю абставін і псіхалогіі людзей. Не ведаю, якія ў мяне магчымасці, але стараюся, якія ў гэтым удзельнічаць ад усяе душы. З шчырай павагай!..»

Пётр Міронавіч наклаў рэзалюцыю і адрасаваў яе Пілатовічу С. А. На той час Станіслаў Антонавіч Пілатовіч (1922—1986) — сакратар ЦК КПБ. У Вялікую Айчынную вайну — баяц партызанскай брыгады «Полюмя», сакратар Пухавіцкага, а затым Чэрвеньскага падпольных райкамаў ЛКСМБ. Былы партызан і сакратар ЦК партыі па ідэалогіі, ён, пэўна ж, ужо на той час і дылогі «Партызаны» прачытаў, і сам фільм прагледзеў... Цытуем рэзалюцыю Машэрава: «Я пакуль не выказаў заўваг па фільму. Мною ставілася для высвятлення такое пытанне, чаму вырашылі экранізаваць гэты раман (з выпускам двух серый), у той час, калі, па-першае, на яго аснове ўжо быў створаны спектакль, па-другое, раманы ўласцівы вядомым недахопам, якія нельга ігнараваць. Асабліва калі ўлічваць што размова ідзе пра стварэнне на яго аснове згаданых твораў мастацтва...»

На тым самым лісце ёсць пазнака, што размова з Адамовічам адбылася. Партызан Станіслаў Пілатовіч (партызанскі камсамольскі работнік!) дакладнае партызану Пятру Машэраву (партызанскаму камсамольскаму работніку) пра тое, што «...пасля дапрацоўкі сцэнарыя ўзновіцца праца над фільмам...» Партызан Алесь Адамовіч гэта пачуў і зразумеў. Ці пачулі былі партызаны з высокімі пасадамі на партыйным алімпіе, што хацелі сказаць сваім раманам Алесь Адамовіч — гэта ўжо іншае...

Пісьменнік-гуманіст, аўтар «Карнікаў», «Хатынскай апавесці», суаўтар і генератар такіх твораў, як «Блакадная кніга», «Я — з вогненнай вёскі», член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі

наук Беларусі, Алесь Адамовіч на дзіва шмат паспеў зрабіць у беларускай літаратуры, у мастацкай літаратуры ўвогуле. І свае мастацкія, грамадзянскія, проста жыццёвыя перакананні здолеў выкласці сумленна і годна. Таму і зараз з цікавасцю глядзяцца фільмы па яго сцэнарыях. Таму і перавыдаюцца яго кнігі і шырока разыходзяцца сярод чытачоў розных краін. І нам, у Беларусі, варта помніць, які і з якімі высновамі ён пісаў пра драматычныя падзеі Вялікай Айчынай...

Мікола БЕРЛЕЖ,
Вячаслаў СЕЛЯМЕНЮ

Простыя рэчы

Натхняе малая радзіма

Ужо не першы год у так званых Чырвоных казармах Бярозаўскага раёна працуе дзяржаўная ўстанова культуры «Дзіцяча-юнацкі спартыўны эстэтычны цэнтр», які шмат гадоў узначальвала Наталля Яρμοцк. Цяпер жанчына на пенсіі, але кіруе ўзорнай студыяй саломалляцтва «Цудадзейная саломка», якую сама і стварыла.

Гэтым рамяством яна захапілася больш як дваццаць гадоў таму, калі муж праходзіў ваенную службу ў Брэсцкім гарнізоне. Наталля спецыяльна ўладкавалася працаваць на Брэсцкую сувенірную фабрыку. Праз пэўны час у калекцыі Наталлі можна было ўбачыць фігуркі жывёл, птушак, кветак, галаўных убораў, іншых вырабаў з саломкі. Так любімая справа стала прафесіяй.

Майстар вялікую ўвагу надае захаванню традыцый саломалляцтва. Вывучае звычкі і абрады, у якіх выкарыстоўваліся саламяныя вырабы, праводзіць іх рэканструкцыю. Вывучае тэхналогію стварэння галаўных убораў, характэрных

для вяскоўцаў. Пры пляценні капелюшоў выкарыстоўвае ў асноўным плоскую пляценку-рагожку. Капелюшамі Наталлі карыстаюцца фальклорныя калектывы Бярозаўскага, Драгічынскага і іншых раёнаў. А майстар працягвае займацца збіральніцтвам і захаваннем старадаўняй вырабаў з кручанай саломы, якія сама рэстаўруе. Вывучае і посуд з саломы. На аснове народных традыцый стварыла сваю калекцыю посуду для ўжытку ў сучасных умовах.

Наталля актыўна прапагандуе сваё рамяство праз майстар-класы, удзельнічае ў раённых, абласных, рэспубліканскіх і міжнародных выстаўках і конкурсах.

Наталля Яρμοцк са сваімі вырабамі.

У 2014 годзе Наталля Яρμοцк стала членам Беларускага саюза майстроў народнай творчасці, а ў канцы 2015 годзе ёй было прысвоена ганаровае званне «Народны майстар Рэспублікі Беларусь».

Натхненне рупліваму майстру дае малая радзіма — вёска з прыгожай назвай Людвінава ў Драгічынскім раёне, дзе захавалася бацькоўская хага. Родныя мясціны даюць ёй сілы для творчасці. Каб стварыць саламяныя дзівосы, яна спецыяльна сее на сядзібе жыта, жне яго сярпом, а потым перабірае кожную сцяблінку, каб размеркаваць па таўшчынні і нават па колеры.

І цяплява вучыць хлопчыкаў і дзяўчынак сакратам свайго майстарства, развівае іх творчыя задаткі і эстэтычны густ, прывівае любоў і павагу да беларускага народнага мастацтва. І гэта дае вынікі. Яе выхаванцы неаднаразова бралі ўдзел у рэзультатных конкурсах па саломалляцтву.

Іван АСКІРКА, фота аўтара

зваротная сувязь

Абуджае прыроду вясна

130 гадоў таму нарадзілася Софія Зянько-Пачыкоўская (1892—1977), народная спявачка, казачніца.

105 гадоў таму нарадзіўся Уладзімір Кандраценя (1917—1943), празаік.

беларускага прафесійнага тэатра.

8 сакавіка — 105 гадоў з дня нараджэння Сяргея Селіханова (1917—1976), скульптара, народнага мастака БССР.

8 сакавіка 70-гадовы юбілей адзначае Аляксандр Козак, акцёр, тэатральны дзеяч, заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь.

9 сакавіка 95 гадоў спаўняецца Пятру Лісіцыну, празаіку. Піша на рускай мове.

10 сакавіка 90-гадовы юбілей адзначае Ганна Кліменка, мовазнавец.

10 сакавіка 80-годдзе святкуе Мікола Мінчанка, паэт, празаік, публіцыст.

11 сакавіка — 195 гадоў з дня нараджэння Каятана Крашэўскага (1827—1896), беларускага і польскага пісьменніка, кампазітара, астранома-аматара.

11 сакавіка — 135 гадоў з дня нараджэння Алеся Гаруна (сапр. Прушынскі Аляксандр Уладзіміравіч; 1887—1920), паэта, празаіка, драматурга, публіцыста, грамадскага дзеяча.

11 сакавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Міколы Гамолкі (Мікалая Іванавіча; 1922—1992), празаіка, паэта, драматурга, перакладчыка.

11 сакавіка — 75 гадоў з дня нараджэння Мікалая Емяльянава (1947—2019), беларускага і расійскага акцёра, заслужанага артыста БССР.

Календар падрыхтаваны
БДАМЛІМ

У нядзелю і чацвер увазе слухачоў канала «Культура» Беларускага радыё — праект пісьменніка Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» выходзяць праекты «Адным штрыхом» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял» са старонкамі твора Маргарыты Прохар «Сіняя птушка, альбо Спраба несур'езнага дэ-тэктыва».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе працяг рамана Фёдора Дастаеўскага «Злачынства і пакаранне». У «Радыёбібліятэцы» гучаць старонкі эпічнай паэмы Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуш». У праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вярхоўным эфіры выхадных слухачоў чакаюць апавяданні. Для аматараў паэзіі ў праграме «Прачулым радком» гэтым разам прагучаць вершы Змітрака Марозава.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю складуць дзве часткі радыёспектакля «У снягах драмае вясна» паводле аднайменнай аповесці Уладзіміра Караткевіча.

Юным прыхільнікам мастацкага вяршання канал «Культура» прапануе ў суботу і нядзелю «Дзіцячы радыётэатр» з радыёпастаноўкамі «Мурашка-Палашка» Змітрака Бядулі, «Казка пра Машачку і Гарошынку» паводле твора Соф'і Магілёўскай, а таксама «Незвычайныя прыгоды Віці Бобрыка» паводле твора Віктара Ткачэнкі. У межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» завершыцца чытанне твора Наталлі Бучынскай «Незабыўныя сустрэчы з авечкай Адэляй». Што вечар у 21.00 — «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «ЛіМ». У нядзелю і сераду ў радыёверсіі тэлеперадачы Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы» гэтым разам гутарка з пісьменніцай, настаўніцай з Любаншчыны Надзеяй Скрыпнік.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага
рэдактара — 319-79-85, 224-66-74
адказны сакратар — 377-99-73
адрас крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
адрас прэсы і паэзіі — 317-20-98

адрас мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падлісны індекс:
63856 — індыўдуальны;
63815 — індыўдуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку 03.03.2022 у 11.00
Ум. друку: арк. 3,72
Наклад — 687

Друк Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 526
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннем аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная камісія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзяніс Барсукоў
Віктар Гардзеі

Уладзімір Гіламедаў
Вольга Далзімава
Жана Запарыца
Анатоль Казлоў
Александр Крайдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Віцаслаў Нікіфарыў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Шэйнер